

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bakalářská práce

Komunikační strategie v partnerském vztahu - vztah mezi komunikací a citovou vazbou

Nela Klimešová

Vedoucí práce: doc. Mgr. et Mgr. Jitka Lindová, Ph.D.

Praha 2021

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem práci „*Komunikační strategie v partnerském vztahu - vztah mezi komunikací a citovou vazbou*“ vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Jitce Lindové, Ph.D. za její neskutečnou trpělivost, za její cenné rady a připomínky, pomoc při vedení mé práce a celkově za možnost psaní práce v rámci jejího výzkumného projektu. Dále děkuji Bc. Dominiku Jozefíkovi a Mgr. Ondřeji Novákovi za velkou ochotu a pomoc při konzultaci praktické části práce. Chtěla bych poděkovat především Anně Hruškové za její pomoc a zpracování některých dat, které jsem poté mohla v rámci své práce využít. Velké díky také patří mé rodině a přátelům, kteří mě při psaní práce neustále podporovali a věřili mi.

Abstrakt

Komunikační strategie v rámci konfliktů mezi partnery mohou být do značné míry ovlivněny styly citové vazby. Hlavním cílem této práce je proto zjistit, zda a případně jak spolu komunikační strategie partnerů a jejich styly citové vazby vzájemně korelují.

Pro praktickou část bakalářské práce byl zvolen smíšený výzkum, kterého se účastnilo 73 heterosexuálních partnerských dvojic z České a Slovenské republiky ve věkovém rozmezí od 18 do 45 let. V souboru participantů se vyskytují jedinci s různým skóre na škálách vyhýbavosti a úzkostnosti, na základě kterého je možné zjistit dimenzi citové vazby daného jedince. Výzkum byl založen na pozorování konfliktů mezi páry a vytvoření klasifikace komunikačních strategií a následné statistice výskytu těchto strategií. Výskyt komunikačních strategií byl procentuálně vyjádřen dle četnosti těchto strategií v replikách partnerů. Pro zjišťování skóre úzkostnosti a vyhýbavosti v dospělosti byl použit dotazník ECR-R-16 (Experiences in Close Relationships). Na základě výsledků nebyl nalezen žádný vztah mezi komunikačními strategiemi a dimenzemi vyhýbavosti a úzkostnosti. Byl však nalezen pozitivní vztah mezi dimenzí vyhýbavosti a věkem. Nebyl nalezen statisticky významný rozdíl mezi muži a ženami ani v jedné dimenzi (úzkostnost, vyhýbavost).

Klíčová slova

komunikace, strategie, partnerský vztah, úzkostnost, konflikt, vyhýbavost

Abstract

Communication strategies in conflicts between partners can be greatly influenced by emotional attachment styles. The main goal of this bachelor's thesis is, therefore, to find out whether and, possibly, how the communication strategies of the partners and their emotional bonding styles correlate with each other.

For the practical part of the bachelor's thesis, a mixed method research was chosen, in which 73 heterosexual couples from the Czech and Slovak Republic in the age range from 18 to 45 years participated. The group of participants includes individuals with different scores on the scales of avoidance and anxiety, based on which it is possible to determine the dimension of emotional attachment of the individual. The research was based on the observation of conflicts between couples and subsequent statistics on the occurrence of their communication strategies, which were created within the research. The occurrence of communication strategies was expressed as a percentage according to the frequency of these strategies in the partners' replies. The ECR-R-16 questionnaire (Experiences in Close Relationships) was used to determine the anxiety and avoidance scores in adulthood. Based on the results, no relationship was found between communication strategies and the dimensions of avoidance and anxiety. However, a positive correlation was found between the avoidance dimension and age. No statistically significant difference was found between men and women in either dimension (anxiety, avoidance).

Key words: communication, love relationship, anxiety, conflict, avoidance

Obsah

ABSTRAKT	4
ABSTRACT.....	5
OBSAH.....	6
ÚVOD	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1. CITOVÁ VAZBA	8
1.3. CITOVÁ VAZBA V DOSPĚLOSTI	9
1.3.1. Vazebná postava v období dospělosti.....	10
1.3.2. Styly citové vazby a jejich metody měření v dospělosti	10
1.4. PARTNERSKÉ VZTAHY	18
1.4.1. Konflikty v partnerských vztazích	18
1.4.2. Komunikační strategie a řešení konfliktu v partnerských vztazích.....	19
1.4.3. Spojitost citové vazby a komunikačních strategií mezi partnery	22
1.4.4. Vliv věku a pohlavních rozdílů na citovou vazbu a komunikační strategie	24
2. PRAKTICKÁ ČÁST.....	27
2.1. VÝZKUMNÁ OTÁZKA.....	27
2.2. CÍLE PRÁCE	27
2.3. VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY	27
2.4. METODIKA	29
2.4.1. Design studie.....	29
2.4.2. Výzkumný soubor.....	29
2.4.3. Etické otázky výzkumu.....	30
2.4.4. Nástroje.....	30
2.4.5. Technika sběru dat	31
2.5. ANALYTICKÉ POSTUPY.....	33
2.5.1. Smíšená analýza	33
2.6. VÝSLEDKY	37
2.7. DISKUSE VÝSLEDKŮ.....	44
ZÁVĚR.....	46
REFERENCE	47
SEZNAM OBRÁZKŮ	51
SEZNAM TABULEK	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Blízké vztahy hrají významnou roli, neboť nás utvářejí a formují v průběhu celého našeho života a ovlivňují veškeré naše sociální interakce s druhými lidmi. Dle Bowlbyho teorie (2010) v našem chování a jednání hraje klíčovou roli primární pečovatel, ke kterému si v dětství vytváříme citovou vazbu a osvojujeme si určité vzorce chování neboli pracovní modely (working models) v závislosti na jeho chování a jednání. Tato citová vazba je dle Bowlbyho (2010) víceméně neměnná a definuje všechny blízké vztahy a jejich dynamiku v následujících životních etapách. Například Hazanová a Shaver (1987), kteří se jako první ve své studii zabývali citovou vazbou v dospělosti, tvrdili, že jedinci přechylují styly citové vazby z dětství do dospělosti, a že pracovní modely (working models), které si osvojili v interakci s primárním pečovatelem, aplikují i v rámci interakce a vytváření vazeb v dospělém věku. Dle některých autorů (např. Kotrlová a Lacinová, 2013) tyto styly citové vazby silně ovlivňují komunikaci a komunikační strategie v rámci řešení konfliktu. Na styl citové vazby a změny ve vyhýbavosti a úzkostnosti mohou mít značný vliv i pohlavní rozdíly a věk. V současné době jsou názory na vliv těchto proměnných rozporuplné, neboť někteří autoři (např. Collins & Read, 1990, Kašćáková et al., 2016) tvrdí, že věk a pohlaví mají pouze zanedbatelný vliv na styl citové vazby, zatímco jiní (např. Chopik, Edelstein & Fraley, 2013) těmto proměnným přiřkládají velkou váhu.

Cílem této bakalářské práce je ověřit spojitost mezi styly citové vazby a komunikačními strategiemi v rámci partnerské komunikace u heterosexuálních párů. Druhotným cílem je poté zjistit, zda mají na citovou vazbu a komunikaci vliv věkové a pohlavní rozdíly.

V rámci teoretické části bakalářské práce je nejprve definován pojem citové vazby, teorie citové vazby, její původ a autoři této teorie. Velká část teoretické části postihuje citovou vazbu v dospělosti, spojitost citové vazby a komunikačních strategií a řešení konfliktů v partnerských vztazích prostřednictvím těchto komunikačních strategií. Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na komunikační strategie a na korelaci komunikačních strategií se stylem citové vazby, které si jedinci osvojili. Dále se snaží ověřit, zda mají pohlavní rozdíly a věk vliv na vztah mezi citovou vazbou a komunikací.

1. Teoretická část

V teoretické části je nejprve krátce představen pojem citové vazby, teorie citové vazby, její původ a autoři této teorie, na které později navázali další výzkumníci. Dále se teoretická část zabývá partnerskými vztahy, konflikty mezi partnery, komunikačními styly a jejich souvislostí s citovou vazbou.

1.1. Citová vazba

Jelikož se pojem citová vazba bude čteně vyskytovat v rámci celé práce, je nutné tento pojem přesněji vymezit. V českém prostředí se používá několik ekvivalentů anglického pojmu attachment, jako například citová vazba, přilnutí, připoutání, a dokonce i původní anglický pojem attachment. V rámci mé práce budu používat pojem citové vazby.

Teorie citové vazby byla původně stanovena dětským psychiatrem a psychoanalytikem Johnem Bowlbym, který při koncipování této teorie vycházel především z psychoanalýzy a etologie. Pro pochopení teorie citové vazby jsou klíčové především tři publikace Johna Bowlbyho, a to „Vazba“ (1969), „Odloučení“ (1973) a „Ztráta“ (1980), ve kterých popisuje vytváření citové vazby mezi dítětem a primárním pečovatelem a dopady na dítě v případě odloučení, či úplné ztráty tohoto primárního pečovatele. Dle Bowlbyho představuje citová vazba „trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu“ (Bowlby, 1969). „Citové pouto (attachment) dítěte k pečující osobě, resp. osobám představuje jeden z určujících faktorů vývoje osobnosti. Utváří se patrně již v době těhotenství a u každého se vyvíjí jedinečným a neopakovatelným způsobem“ (Kulíšek, 2000, s. 405).

Teorie citové vazby je založena na hypotéze, že zkušenosti v našich raných blízkých vztazích vytvářejí vnitřní vzorce chování, které ovlivňují naše poznávání, cítění a chování v rámci vztahů s dalšími osobami (Rholes & Simpson, 2004). Na základě opakujících se interakcí mezi dítětem a primárním pečovatelem, se dítě naučí, co má od primárního pečovatele očekávat, a na základě toho následně uzpůsobuje své chování. Dle těchto

očekávání si poté dítě vytváří určité vzorce neboli pracovní modely (working models) (Hazan & Shaver, 1994), které zahrnují nejen vzpomínky na zkušenosti s primárními pečovateli (attachment figures), ale ovlivňují také postoj k dalším osobám v životě (Rholes & Simpson, 2004).

Na výzkumu chování dítěte a vazebného chování se později společně s Bowlbym podílela Mary Ainsworthová, která teorii citové vazby dále rozvinula o styly připoutání na základě tzv. „Strange situation testu“ (Ainsworth, 1969) neboli „testu neznámé situace“. Výsledkem tohoto testu byly 3 styly citové vazby: jistý styl (secure attachment), vyhýbavý styl (avoidant attachment) a úzkostný styl (anxious / ambivalent attachment) (Bowlby, 2010, s. 291), které byly později využity v rámci výzkumů citové vazby v dospělosti.

1.3. Citová vazba v dospělosti

Ačkoliv je tedy tato teorie především známá díky výzkumné práci Johna Bowlbyho (2010), která pojednává o vazbě mezi dítětem a primárním pečovatelem, je tato teorie aplikovatelná i na dospělé jedince. Teorie citové vazby v dospělosti je hodně silně spjata s partnerskými vztahy a silně koreluje s dynamikou partnerských vztahů.

Citová vazba v dospělosti vykazuje silnou podobnost s citovou vazbou v dětství. Mezi tyto podobnosti patří například připoutanost k vazebné postavě navzdory veškerým okolnostem, které by mohly toto pouto narušit, vyhledávání blízkosti vazebné postavy v případě ohrožení, a především separační úzkost v případě ztráty této postavy (Weiss, 1994). Je zde však i několik odlišností. V rámci citové vazby v dětství je zde silná asymetrie mezi dítětem a vazebnou postavou. Dítě u vazebné postavy vyhledává bezpečí, které ovšem nemohou vazebné postavě poskytnout zpět (Hazan & Zeifman, 1999). Děti také vnímají vazebnou postavu jako daleko silnější a moudřejší, přičemž dospělí jedinci sice mohou v některých případech druhého takto vnímat, ale převážně je vnímají jako sobě rovné (Weiss, 1994). Klíčový rozdíl mezi citovou vazbou v dětství a dospělosti je tedy tato vzájemnost mezi partnery (Hazan & Zeifman, 1999). Asymetrický druh citové vazby na počátku života jedince, v rámci kterého dítě vyžaduje péči a pozornost od primárního pečovatele, je v dospělosti nahrazen symetrickým (recipročním) druhem citové vazby, kdy si partneři navzájem dodávají péči a uspokojují vzájemně své potřeby (Hazan & Zeifman, 1999). Partner se nyní stává vazebnou postavou, kterou byl dříve primární pečovatel.

1.3.1. Vazebná postava v období dospělosti

Stejně jako v dětství, i v období dospělosti jedinci vyhledávají někoho, kdo by pro ně představoval bezpečnou základnu (secure base), bezpečný přístav (safe haven) a s kým by mohli udržovat blízkost (proximity maintenance) (Hazan & Shaver, 1994). V období dospívání i v období dospělosti se vazebnými postavami povětšinou stávají vrstevníci, tedy především romantičtí partneři a přátelé (Mikulincer & Shaver, 2009). Touto postavou se však může stát kdokoliv, kdo danému jedinci poskytuje určitou ochranu a podporu v jeho životě. Pro některé to mohou být učitelé, či kdokoliv z akademického prostředí, kdo ho vede, podporuje při studiu, či terapeutové, kteří představují pro jedince jistou formu podpory, neboť jim pomáhají najít řešení různých problémů a situačních krizí v životě. Pro některé jedince to mohou být dokonce skupiny, instituce, nebo spirituální postavy, ať už skutečné, či imaginární, jako například Bůh, Buddha apod., ke kterým se jedinec obrací především v horších časech a vyhledává podporu (Mikulincer & Shaver, 2009).

1.3.2. Styly citové vazby a jejich metody měření v dospělosti

Od stanovení teorie citové vazby Bowlbym (1969) se teoretici snaží dodnes neustále ověřovat spojitosti mezi citovou vazbou, komunikací a dynamikou v partnerských vztazích a rozšiřovat poznatky o tomto tématu. Ukázalo se, že citová vazba má vliv na širokou škálu biopsychosociálních jevů, včetně fungování jedince ve společnosti, zvládání stresu, reakcí na stresové situace, navozování psychické pohody i udržování partnerských vztahů a řešení konfliktů (Ravitz et al., 2010), což je předmětem této práce. Od té doby vzniklo v rámci různých studií několik možností měření, které mohou pomoci styly citové vazby určit.

Od počátku zkoumání citové vazby jak u dětí, tak u dospělých jedinců, vzniklo spoustu metod měření citové vazby, které se však mohou v mnoha ohledech lišit. Jednotlivé metody se například mohou lišit v tom, zda jsou ve formě rozhovoru, či ve formě dotazníku. Mohou mít také různé zaměření, některé se například zaměřují na partnerské vztahy, jiné na vrstevníky, jiné na rodiče nebo děti, nebo mohou být i nespécifikované. Dále se také mohou lišit v modelech hodnocení citové vazby, přičemž tyto modely mohou být kategoriální, dimenzionální, nebo smíšené. V návaznosti na tyto modely pak mohou jednotliví autoři

různě definovat tyto kategorie, či dimenze. V této kapitole uvedu některé z těchto metod měření.

Adult Attachment Interview (AAI)

V rámci výzkumu citové vazby v dospělosti byl jako první použita metoda rozhovoru ve studii „Adult Attachment Interview“ (AAI), který byl původně určen pro zjišťování citové vazby v dětství, ale následně byl použit i pro výzkum citové vazby v dospělosti (Ravitz, 2010). Není zaměřen na konkrétní dospělé jedince (jako například partnery), ale na celou populaci. Tato metoda byla vytvořena Mainovou, Kaplanovou a Cassidyovou (1985) v rámci jejich studie zabývající se individuálními rozdíly v citové vazbě a mentálních reprezentacích mezi jedinci. V rámci tohoto rozhovoru jsou jedinci požádáni, aby popsali, jaké mají zkušenosti z dětství a jak si myslí, že jejich dětství ovlivnilo chování a situaci v současnosti (Hesse, 2008). Na základě výpovědí jsou poté jedinci rozčleněni do tří stylů citové vazby, které Mainová, Kaplanová a Cassidyová (1985) definovaly jako jistý-autonomní styl citové vazby (secure-autonomous), odmítavý styl citové vazby (dismissing) a zapletený styl citové vazby (preoccupied).

Current Relationship Interview (CRI)

Mezi první studie, které se zabývaly citovou vazbou v romantických vztazích a využívaly metodu rozhovoru patří například studie Crowellové a Owense (1998). V rámci jejich studie využívali metodu „Current Relationship Interview“ (CRI), která je na podobné bázi jako metoda ve studii Mainové a Kaplanové a Cassidyové (1985), s tím rozdílem, že otázky v rámci tohoto rozhovoru se týkají stylů citové vazby v partnerských vztazích a zjišťují okolnosti a fungování vztahu mezi partnery. Na základě výpovědí jednotlivců je potom u jednotlivých partnerů určen styl citové vazby, které autoři definují jako jistý (secure), nejistý/odmítavý (insecure/dismissing) a nejistý zapletený (insecure/preoccupied). Jedná se tedy o studii, která jedince rozděluje dle kategoriálního modelu.

Adult Attachment Styles

Jedni z prvních teoretiků, kteří teorii citové vazby aplikovali na romantické vztahy v období dospělosti, patří Hazanová a Shaver. Tito autoři přišli jako první s metodou

zjišťování citové vazby v dospělosti v návaznosti na partnerství, čímž položili základ budoucím výzkumům v této oblasti (Ravitz, 2010). Tito autoři také jako první využili pro zjišťování citové vazby určitou formu dotazníku. Metody zjišťování a dělení citové vazby Hazanové a Shavera (1987) v dnešních výzkumech o partnerských vztazích se však už převážně nepoužívají. Navazující studie totiž přinesly rozšířenější, systematictější a propracovanější modely stylů citové vazby, které stojí na novějších empirických poznatcích ohledně kognitivní, emoční a behaviorální variability citového připoutání v rámci romantického vztahu. Představuje však zásadní a přelomovou studii v oblasti výzkumu citové vazby v partnerských vztazích.

Hazanová a Shaver (1987) se pomocí své metody snažili zjistit, jaké styly citové vazby jsou nejvíce frekventované v populaci. Domnívali se, že jedinci přechylují styly citové vazby z dětství do dospělosti a že pracovní modely (working models), které si osvojili v interakci s primárním pečovatelem, aplikují i v rámci interakce a vytváření vazeb v dospělém věku. V rámci studie využili Hazanová a Shaver (1987) metodu, kdy si respondenti museli vybrat jednu z daných formulací, při které popisovali pocity a zkušenosti v rámci navazování kontaktů s ostatními lidmi. Autoři formulovali zmíněné výpovědi následovně:

Otázka:

„Která z následujících odpovědí nejlépe definuje vaše pocity?“

Odpovědi:

„Jistý: Je pro mě relativně snadné se s ostatními lidmi sblížovat. Nemám strach z opuštění, ani z navazování blízkého kontaktu s ostatními.“

„Vyhýbavý: Je mi trochu nepříjemné být s ostatními v blízkém kontaktu. Je pro mě velmi těžké ostatním plně důvěřovat a nerad/a se na ně v něčem spoléhám. Jsem nervózní, když se mi někdo snaží být hodně nablízku a v rámci vztahu se mnou partneři často chtějí navazovat mnohem intimnější vztah, než je mi příjemné.“

„Úzkostný: Mám pocit, že ostatní nechtějí navazovat tak blízký kontakt jako já. Často se strachuji, že mě můj partner ve skutečnosti nemiluje, nebo se mnou nebude chtít zůstat. Rád/a bych s druhou osobou naprosto splynula v jedno, a to může některé lidi vyděsit.“

Postupem času se začalo přecházet na jiné metody ve formě sebeposuzovacích škál a dotazníků. To sice značně usnadnilo analýzu a kvantifikaci citové vazby, což je pro výzkum velmi výhodné, na druhou stranu ale tyto metody zachycují pouze vědomou stránku jedince, nikoliv nevědomou, což u dotazníků představuje jistou nevýhodu (Crowell, Fraley & Shaver, 2008). Pomalu se také začalo přecházet z kategoriálního modelu na dimenzionální model citové vazby a ve většině dnešních výzkumů se většina teoretiků přiklání k dimenzionálnímu přístupu měření citové vazby.

Reciprocal Questionnaire (RQ)

Další, velmi významná, studie zabývající se citovou vazbou v partnerských vztazích je studie Bartholomewové a Horowitz (1990). Tito autoři ve své studii využívají jak kategoriální, tak dimenzionální model citové vazby, jedná se tedy o model smíšený. Tato studie je velmi podstatná pro přechod z převážného užívání kategoriálního modelu na užívání modelu dimenzionálního. Zároveň studie, které využívají kategoriální model citové vazby, přejímají dělení citové vazby převážně právě z této studie (např. Wegner et al., 2018, Kotrlová & Lacinová, 2013). Proto jsou v rámci této kapitoly styly citové vazby detailně rozepsány a popsány.

V návaznosti na Bowlbyho teorii citové vazby (2010) vytvořila Bartholomewová a Horowitz (1990) dvoudimenzionální model citové vazby, který konkrétně navazuje na Bowlbyho reprezentaci pracovních modelů (working models) u dětí (2010). Jak už bylo zmíněno v kapitole 1.1., děti časem internalizují zkušenosti s jejich primárními pečovateli, na základě kterých si vytváří určité vzorce chování, ze kterých si později vytvářejí prototyp pro pozdější vztahy v dospělosti (Bartholomew & Horowitz, 1991). Jedinec si tedy vytváří pracovní modely (working models) o svém okolí a ostatních (model of others) a zároveň o sobě samém (model of self). Existují zde dva klíčové rysy těchto pracovních modelů citové vazby: 1) jedinec hodnotí svoji vazebnou postavu, zdali představuje někoho, kdo bude

poskytovat podporu a ochranu, 2) zda jsem já někdo, u koho bude vazebná postava ochotna toto poskytovat. Od toho se následně odvíjí styl citové vazby a dimenze, ve které se jedinec bude spíše nacházet. Dimenze úzkostnosti se váže k modelu sebe sama (model of self), zatímco dimenze vyhýbavosti se pojí s modelem druhých (model of others).

Pro první dimenzi, vyhýbavost, je typické, že se jedinci vyhýbají jakékoliv emoční blízkosti s druhými. Je jim také nepříjemné jakkoliv záviset na někom jiném, a snaží se být po všech stránkách soběstační.

Pro druhou dimenzi, úzkostnost, je typické, že jedinci pocítují silnou touhu po blízkosti a bezpečí. Ti, kteří mají nízké skóre v obou dimenzích, jsou jedinci s jistým stylem citové vazby (Mikulincer & Shaver, 2009).

V rámci dvoudimenzionálního modelu citové vazby definovala Bartholomewová a Horowitz (1990) 4 kategorie citové vazby u dospělých jedinců, oproti třem, které původně definovali Hazanová a Shaver ve své studii (1987).

Bartholomewová a Horowitz (1990) ve své studii defínují 4 jednotlivé kategorie (styly) citové vazby následovně:

Jistý styl vazby (secure attachment)

Jedinci s jistou citovou vazbou mají nízkou úroveň úzkostnosti i vyhýbavosti. Tito jedinci mají povětšinou pozitivní náhled jak na svou osobu, tak na své okolí. Potvrzují, že jsou schopni akceptovat chyby svého partnera a plně ho podporovat (Hazan & Shaver, 1987). Partneri, kteří si osvojili jistý styl citové vazby, vykazují, dle Levina a Hellerové (2010), určité typy chování. Tito jedinci jsou schopni klidného konstruktivního řešení a rámci konfliktu odpouštět. Jsou také schopni konstruktivně přijímat kritiku a v případě uznání vlastní chyby jsou ochotni přehodnotit a změnit své chování, dokážou efektivně komunikovat se svým partnerem, otevřeně mluvit o svých pocitech a v rámci konfliktu jdou přímo k jádru věci. Aktivně vyhledávají blízkost druhého člověka bez strachu z odmítnutí a jsou velmi vnímaví vůči potřebám ostatních a snaží se tyto potřeby dle možností naplnit (Levine & Heller, 2010). Nemají problém vybavovat si vzpomínky z dětství, neboť jejich dětství bylo šťastné, plné pozornosti a lásky (Bartholomew & Horowitz, 1990). Často bývají

velmi sebevědomí a se svými partnery si vytvářejí a udržují intimní, láskyplné vztahy plné důvěry (Allison, 2008).

Zapletený styl vazby (preoccupied attachment)

Jedinci se zapleteným stylem citové vazby mají vysokou úroveň úzkostnosti a nízkou úroveň vyhýbavosti. Často se cítí nedostatečně, mají velmi nízké sebevědomí a neustále vyžadují ujištění od svého okolí. Ve vztazích často velmi závisí na druhých a mají strach, že je jejich partner opustí (Bartholomew & Horowitz, 1990). Fraley a Niedenthal (2006) testovali citlivost jedinců různých stylů. Cílem jejich studie bylo změřit citlivost jedinců různých stylů citové vazby vůči změnám a signálům z prostředí. V rámci studie využili metodu, kdy lidem pustili animaci, ve které člověk projevuje určitou emoci, která postupně vymizí. Úkolem respondentů bylo zastavit danou animaci ve chvíli, kdy podle nich došlo k přechodu do neutrální emoce (Levine & Heller, 2010). Dle Fraleyho a Niedenthala (2006) jsou tito jedinci s úzkostným stylem citové vazby velmi senzitivní a reagují téměř okamžitě v případě jakéhokoliv ohrožení jejich vztahu s druhou osobou. Jsou velmi vnímaví a veškeré změny emocí a signály, které tuto změnu naznačují, dokážou vnímat mnohem více než jedinci s vyhýbavým či jistým stylem vazby. Touto studií bylo dokázáno, že jednotlivci s úzkostným stylem vazby jsou schopni daleko dříve vypozerovat tuto změnu, než tomu bylo u jedinců s jiným stylem (Fraley & Niedenthal, 2006). Tito jedinci neustále prožívají strach z opuštění či ohrožení jejich vztahu a veškerým svým jednáním usilují o to, aby tomu zabránili (Levine & Heller, 2010). Mají často sklony k určité teatralnosti v chování, například při pocitu ohrožení, či ztráty se až přehnaně snaží obnovit znovu spojení a často si až vynucují komunikaci, v opačném případě se také mohou stáhnout a na svého partnera cíleně nereagovat. Neustále se u svých partnerů dožadují podpory a blízkosti, neboť mívají často problém se sebevědomím a domnívají se, že ujištění partnera tyto problémy vyřeší (Mikulincer & Shaver, 2018). Často se také chovají velmi manipulativně, vyhrožují odchodem a snaží se ve svém partnerovi vzbudit žárlivost (Levine & Heller, 2010). Tyto projevy je možné regulovat, je však zapotřebí uvědomění úzkostného jedince a soustavné práce se svými emocemi. Ze strany partnera je pak nutné úzkostného jedince ujišťovat, že je vše v pořádku a nic nenaznačuje tomu, že by mohl být jejich vztah v ohrožení.

Odmítavě-vyhýbavý styl vazby (dismissing-avoidant attachment)

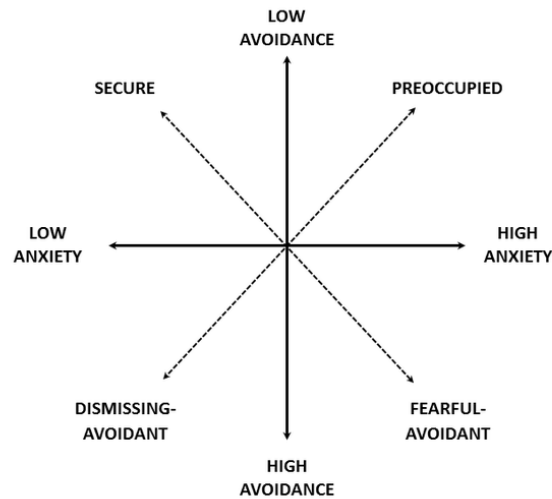
V případě tohoto stylu citové vazby byl celý systém citové vazby v dětství deaktivován. Jedinci se zcela distancovali od ostatních a vytvořili si v sobě pomyslnou bariéru, která je chrání před negativními pocity a pocity zranitelnosti, které by systém citové vazby mohly znovu aktivovat. Jedině tak si jedinec mohl zachovat pozitivní přístup k sobě samému. Mívají tedy nízkou míru úzkostnosti, ale vysokou míru vyhýbavosti. Tito jedinci mívají problémy s vyjadřováním emocí a povětšinou je potlačují. Snaží se chovat tak, aby si zachovali dostatečnou pomyslnou vzdálenost od partnera a soběstačnost, neboť mají odpor k blízkosti a vzájemné závislosti. Proto mívají často problém s intimitou a dlouhodobými vztahy (Mikulincer & Shaver, 2018). Snaží se držet si od druhého člověka odstup a nenavazovat nějaké hlubší pouto. Je pro ně obtížné oddat se druhé osobě a být na nich určitým způsobem závislí, neboť se obávají, že bude narušena jejich autonomie. Aby tomu zabránili, snaží se soustředit spíše na negativní vlastnosti druhého člověka, aby si nepocíťovali sympatie a nevytvořili si tak hluboký vztah k druhému. Vztahům se sice nebrání, ale v momentě, kdy mají pocit, že už je vztah nenaplnuje, nebo že je vztah určitým způsobem svazuje, nemají problém ho opustit. Dané chování nevyjadřuje však ani tak touhu po svobodě, jako určitý silný obranný mechanismus proti kritice a zranění z druhé strany (Levine & Heller, 2010). Neustále se snaží dokazovat, že jsou samostatní a absolutně nezávislí na druzích. Partnerům dávají najevo, že je nepotřebují, a zaměřují se především na sebe, na svou práci, koníčky (Bartholomew & Horowitz, 1990).

Strachuplně-vyhýbavý styl vazby (fearful-avoidant attachment)

V dětství se tyto jedinci setkávali s neustálým odmítáním a jejich primární pečovateli nebyl emočně dostupný. To v nich poté mohlo vyvolat pocit, že všichni ostatní jsou bezcitní a nedostupní a že oni sami nejsou hodni lásky. Mívají vysokou míru úzkostnosti i vyhýbavosti. Tito jedinci neustále vyhledávají blízký kontakt a chtějí navázat intimní vztah, ale zároveň v případě, že jsou ve vztahu, pocíťují velmi silnou nedůvěru a strach z opuštění či odmítnutí. Často jsou velmi citliví na názory ostatních a nechají se jimi až moc ovlivňovat. Jedinci s vysokou mírou úzkostnosti i vyhýbavosti mívají často méně efektivní copingové strategie a jinak regulují své emoce v průběhu afektu (Mikulincer & Shaver, 2018). Ve vztazích se vyhýbají blízkosti s partnerem, neboť se snaží minimalizovat bolest z případné ztráty partnera. Ve své podstatě nevěří tomu, že by mohli navázat spokojené vztahy

s ostatními (Bartholomew & Horowitz, 1990). Kdyby tomu však bylo jinak, jejich reprezentace citové vazby z dětství by se mohla v rámci spokojeného vztahu změnit (Bartholomew & Horowitz, 1990).

Obrázek 1: Dvoudimenzionální model citové vazby (Bartholomew & Horowitz, 1991)

1.3.2.5. Experiences in Close Relationships (ECR)

V dnešní době se často používá pro zjištění citové vazby v dospělosti dotazník „Experiences in Close Relationships (ECR), a to v mnoha verzích.

Původní verzí je „Experiences in Close Relationships (ECR), jehož autory jsou Brennan, Clark a Shaver (1998). Dotazníkem ECR jsou měřeny 2 dimenze vazby, tzv. vazbová úzkostnost (attachment anxiety) a vazbová vyhýbavost (attachment avoidance) (Brennan, Clark & Shaver, 1998). Vazbová úzkostnost odpovídá pocitům odmítnutí a opuštění, zatímco vazbová vyhýbavost je spojena s nepříjemným pocitem při navazování blízkého kontaktu (Kašćáková, 2016). Tato verze obsahuje celkem 36 položek (výroků), ve kterých participant hodnotí, jak obecně prožívá partnerské vztahy (Cígler et al., 2019), přičemž každá dimenze obsahuje 18 položek z dotazníku. Ke každému výroku má participant za úkol přiřadit hodnotu od 1 do 7, přičemž 1 znamená „vůbec nesouhlasím“ a 7 znamená „úplně souhlasím“. Další verzí tohoto dotazníku je revidovaná verze Experiences in Close Relationships – Revised (ECR-R), jehož autorem je Fraley a kol. (2000), ve kterém počet výroků zůstává stejný, je pouze upraven po obsahové stránce. Tato revizovaná verze byla vyvinuta ve snaze podpořit konsenzus ohledně nevhodnější metody pro hodnocení

sebehodnocení dospělého romantického vztahu (Sibley, 2005). Mezi další verze tohoto dotazníku patří například česká verze Experiences in Close Relationships – Revised 16 (ECR-R-16) vytvořená Kaščákovou a kol. (2016). Tato verze dotazníku obsahuje 16 výroků, přičemž některé výroky jsou spojeny s úzkostnou dimenzí (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16) a některé s dimenzí vyhýbavosti (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15). Tato zkrácená verze dotazníku – Experiences in Close Relationships – Revised 16 (ECR-R 16) - je použita i v rámci praktické části této bakalářské práce.

1.4. Partnerské vztahy

Tato kapitola je zaměřena na význam pojmu „romantický vztah“ a jak tento pojem vnímají různí autoři. Poté jsou popsány konflikty v těchto partnerských vztazích, styly řešení konfliktů a komunikační styly, které s řešením konfliktů velmi úzce souvisí a určitým způsobem ho předurčují.

Termín „romantický vztah“ označuje určitou probíhající interakci mezi jedinci, která se od vztahů s ostatními vrstevníky vyznačuje větší intenzitou, silnou nákloností a sexuálním chováním (Collins, Welsh & Furman, 2009). Tyto romantické vztahy mohou mít různou podobu a různou strukturu. Pro spokojený a naplňující vztah je však důležité osvojit si jisté dovednosti, které jsou nazývány romantickými dovednostmi (RC – romantic competence) a to konkrétně tři dovednosti – vhléd, reciprocitu a emoční regulaci (Davila et al., 2017). Vhléd představuje schopnost přemýšlet o sobě a o ostatních, o vlastních potřebách a potřebách svého partnera. Týká se také schopnosti uvědomovat si případné následky svého jednání, nést za své chování plnou zodpovědnost a případně se ze svých chyb poučit. Reciprocita označuje schopnost uvědomovat si nejen své potřeby, ale i potřeby svého partnera a schopnost dojít k řešení, které bude výhodné pro obě strany. Emoční regulace představuje schopnost ovlivňovat své emoce a jednání a uzpůsobit je situaci, zároveň to představuje schopnost být si plně vědom svých emocí, adekvátně je pojmenovat a vyjadřovat je.

1.4.1. Konflikty v partnerských vztazích

Konflikt v partnerských vztazích představuje vzájemnou výměnu nekompatibilních názorů, motivů a postojů mezi jedinci v rámci jejich interakce (Cahn, 1992). I když konflikty vypovídají o problémech, které se v rámci partnerského vztahu řeší, bývají do určité míry

normální a zdravé. Nezáleží totiž ani tolik na frekvenci konfliktů, ale na způsobu zvládnání těchto konfliktů (Guerrero et al., 2017). V případě, že se partneři dané problémy snaží v rámci konfliktu aktivně řešit, znamená, že se snaží odstranit příčinu konfliktu a předejít tak nesouladu mezi nimi, který by případně mohl daný vztah ohrozit, či dokonce ukončit. Ačkoliv je tedy konflikt často zdánlivě vnímán jako negativní aspekt vztahu, může být však i výhodný, když je veden správně a konstruktivně (Guerrero et al., 2017). Je tedy zřejmé, že konflikt hraje, či má spíše potenciál hrát, podstatnou roli jak při vývoji stability, tak při vytváření důvěry v partnerských vztazích.

1.4.2. Komunikační strategie a řešení konfliktu v partnerských vztazích

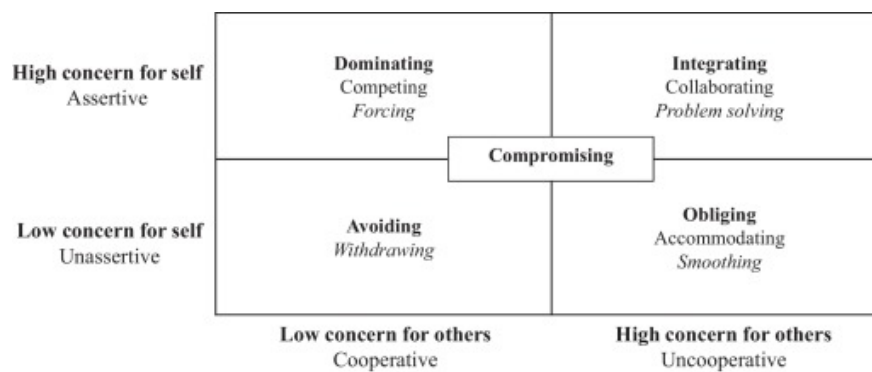
Mezi první teoretiky, kteří se zabývali řešením konfliktu mezi jedinci, patří Blake a Moutonová (1962), kteří rozlišovali 5 způsobů řešení interpersonálního konfliktu – jedinci se snaží buďto: 1) daný konflikt řešit (problem-solving), 2) vše v rámci konfliktu urovnat (smoothing), 3) určité řešení si v rámci konfliktu vynutit (forcing), 5) nebo sdílet svoje postoje a názory (sharing). Tato studie je však primárně určena pro management v rámci organizací a klade si za cíl, aby si manažeři v organizacích osvojili takový styl komunikace, který všechny členy namotivuje a pomůže jim správně se naladit na fungování dané organizace (Blake & Mouton, 1962). Tato teorie se tedy netýká přímo blízkých vztahů, ale spíše vztahů profesních.

Na tuto teorii později navázal psycholog Masuma Rahim (1983), který vytvořil Rahimovu škálu (ROCI), která se zaměřuje na řešení konfliktu mezi jedinci. Zaměřením však navazuje na předchozí studii Blaka a Moutonové (1962), neboť je konkrétně určena na pracovní vztahy, komunikaci a konflikty mezi jedinci v různých organizacích (Rahim, 1983). Jedná se tedy spíše o sociologickou teorii. Dle Rahima (1983) mají jedinci v rámci konfliktů tendenci používat neustále stejný styl konfliktu v podobných situacích a okolnostech, a to jak s jimi nadřizenými, vrstevníky, tak jimi podřizenými (Rahim, 1983). To naznačuje, že to, jaký způsob řešení daného konfliktu jedinec preferuje, může souviset s jeho celkovým nastavením i v rámci blízkých vztahů. Zároveň dimenze zájmu o sebe a zájmu o ostatní v Rahimově (1983) modelu (viz níže) jsou podobné pracovním modelům, kterými se zabýval Bowlby (2010) ve své teorii citové vazby v dětství, a na které poté navázala Bartholomewová a Horowitz (1990, 1991) ve svých studiích o citové vazbě v dospělosti. Ačkoliv se tedy tato teorie netýká přímo blízkých a romantických vztahů,

představuje významnou studii pro vytvoření dvoudimenzionálního přístupu měření citové vazby.

Rahimova škála je založena na dvou dimenzích: starost o sebe a starost o ostatní. První dimenze poukazuje na míru (vysokou, nebo nízkou) do jaké se jedinec snaží uspokojit své vlastní potřeby – zájem o sebe, zatímco druhá dimenze poukazuje na to, do jaké míry (vysoké, nebo nízké) chce jedinec uspokojit potřeby druhých – zájem o druhé. Kombinací těchto dvou dimenzí poté vzniká 5 specifických stylů řešení konfliktu, a to: 1) integrující (integrating), 2) dominantní (dominating), úslužný (obliging), vyhýbavý (avoiding) a kompromisní (compromising).

Obrázek 2: Styly řešení konfliktů (Rahim, 1983)

Jedinci s integračním komunikačním stylem řešení konfliktů se snaží v každé situaci nalézt řešení, které by maximálně vyhovovalo potřebám obou stran. V případě kompromisního stylu řešení konfliktů, který se nachází přesně ve středu obou dimenzí, se jedinci snaží společně najít řešení problému, které by vyhovovalo oběma stranám, a pro uspokojení jak svých potřeb, tak potřeb druhého, se snaží částečně ustoupit ze svých požadavků. Pro oba tyto styly, jak pro integrující, tak pro kompromisní styl, je charakteristický vysoký zájem o sebe, ale i o druhé. Jediný rozdíl mezi těmito styly je v tom, že jedinci s integračním stylem se snaží nadále hledat skutečné řešení, ze kterého by obě strany získaly co nejvíce, zatímco jedinci s kompromisním stylem se snaží daný konflikt ukončit, a proto přistupují i na řešení, které je minimálně uspokojivé pro obě strany. Dominantní styl je charakteristický tím, že jedinec klade důraz především na své vlastní potřeby před potřebami ostatních. Je zde tedy velký zájem o sebe a zcela minimální zájem o druhé. Protikladem tohoto stylu je styl úslužný. Jedinci s tímto stylem často potlačují své

vlastní potřeby a snaží se především vyhovět ostatním. Je zde tedy vysoký zájem o ostatní a nízký zájem o sebe. Jedinci s vyhýbavým stylem řešení konfliktu se povětšinou konfliktu snaží zcela vyhnout, nebo se do konfliktu zapojují naprosto minimálně. V tomto případě je zájem o sebe i zájem o druhé velmi nízký (Rahim, 1983).

Zacchilliová a kol. (2009) se oproti zmíněným dvěma studiím ve své práci věnovali konfliktům v partnerských vztazích. Dle Zacchilliové a kol. (2009) konflikt ovlivňuje mnoho aspektů, mezi které patří například komunikace, která je tím nejzákladnějším aspektem v řešení konfliktů, pomáhá dojít ke společnému cíli a je mediátorem mezi partnery. Dále pak sexualita, která je také velmi důležitým aspektem partnerského vztahu. Nedorozumění po sexuální stránce může být také zdrojem četných konfliktů, je tedy důležité o svých sexuálních potřebách komunikovat a udržovat určité sexuální chování mezi sebou. Dalším aspektem může být například respekt, který je, nebo by měl být, součástí a základem veškerého fungování partnerského vztahu, představuje základ veškeré zdravé komunikace, sexuality a celkové spokojenosti ve vztahu. V neposlední řadě mohou být tímto aspektem pohlavní rozdíly mezi partnery, které jsou také velmi směrodatné, neboť každé pohlaví je jinak nastaveno a reaguje tedy jinak i v případě konfliktu.

Zacchilliová a kol. ve své studii vytvořili škálu (Romantic partner conflict scale – RPCS), na základě které lze identifikovat 6 komunikačních strategií, a to kompromisní (compromise), vyhýbavý (avoidance), submisivní (submissive), dominantní (domination), separační (separation) a reaktivní (interactional reactivity).

Dominantní strategie je charakteristická potřebou partnera mít vše neustále pod kontrolou a vyhrát jakýkoliv konflikt, který mezi sebou partneři mají. Oproti tomu submisivní strategie je typická tím, že partner se snaží splnit veškerá přání a veškeré potřeby druhého partnera, a tak se povětšinou v rámci konfliktu podřizuje v zájmu druhého. Separační strategie se vyznačuje především tzv. vychladnutím (cooling off) a odložením konfliktu na později, zatímco při vyhýbavé strategii často ke konfliktu ani nedojde, protože se mu vyhýbavý jedinec snaží všemožně vyhnout. Pro reaktivní strategii je typická verbální agrese a nedostatek důvěry vůči partnerovi (Zacchilliová a kol., 2009).

Strategie jsou rozděleny do 2 skupin, a to konstruktivní a destruktivní. Konstruktivní strategie vedou ke zdravé komunikaci, vzájemné lásce a respektu mezi partnery a sdíleným

postojům v sexuálních aktivitách, zatímco destruktivní strategie měly na všechny tyto aspekty partnerského vztahu negativní vliv. Zatímco konstruktivní strategie celkově podporují a zlepšují vztah, destruktivní ho naopak poškozují a mohou mít za následek i případný rozpad partnerského vztahu (Zacchilliová a kol., 2009).

1.4.3. Spojitost citové vazby a komunikačních strategií mezi partnery

Dle několika autorů styly citové vazby do značné míry predikují, jak budou partneři mezi sebou komunikovat a řešit konflikty, na základě čeho daný konflikt mezi partnery vznikne, a jak bude přibližně probíhat, neboť každý styl citové vazby v sobě obsahuje chování, které je pro daný styl typické a relativně stabilní v rámci všech konfliktů (např. Pearce & Halford, 2008, Shi et al., 2003).

Výzkumem spojitosti citové vazby a komunikace mezi partnery se ve své studii zabírali například Pearceová a Halford (2008), přičemž cílem jejich studie bylo zjistit, zda je negativní komunikace mezi partnery spojena s nejistými styly citové vazby. Této studii se účastnilo 59 párů, jejichž úkolem bylo vyplnit ECR (Experience in Close Relationships) dotazník, a vytvořit si 2 desetiminutové diskuse týkající se aktuálního problému v jejich vztahu, které byly natáčeny a následně analyzovány. Dle výsledků této studie nejistá citová vazba zvyšuje pravděpodobnost negativní komunikace a konfliktů v rámci vztahu, a to hlavně v případě, že se vyskytuje u žen.

Shi a kol. (2003) ve své studii tvrdí, že jistější jedinci (jedinci s nízkým skóre vyhýbavosti a úzkostnosti) většinou aktivně řeší konflikty a využívají při tom kompromisní a integrativní styl komunikace, zatímco nejistí jedinci využívají zcela protikladné styly komunikace. Vyhýbaví jedinci se často snaží vyhnout veškerým konfliktům a jsou silně odmítaví vůči svým partnerům, jak v komunikaci, tak v chování k nim, často se snaží být také dominantnější, aby se vyhnuli hlubším, intimním interakcím s partnery a případnému ublížení ze strany svého partnera. Komunikační styly vyhýbavých jedinců tedy odpovídají vyhýbavému, odmítavému a často i dominantnímu. Dle autorů mohou mít dominantní komunikační styly i úzkostní jedinci, avšak z jiného důvodu. V tomto případě se jedinci snaží zajistit si tím dostupnost partnera.

Dle studie Wegnerové (2018) citová vazba velmi silně koreluje se styly komunikace mezi partnery v rámci partnerského vztahu. Na základě výsledků jejich studie je patrné, že strachuplně-vyhýbavý styl citové vazby (fearful-avoidant attachment) je spojen s agresivními projevy jednání a silné žárlivosti, silnou žárlivost a neasertivní jednání vyzorovali také u zapleteného stylu citové vazby (preoccupied attachment). Naopak jedinci s jistým a odmítavě-vyhýbavým stylem vazby (dismissing-avoidant attachment) žádnou žárlivost neprojevovali.

V českém prostředí se touto spojitostí mezi komunikačními strategiemi a styly citové vazby zabývaly Kotrlová a Lacinová (2013). Tyto autorky se konkrétně zaměřovaly na vztah citové vazby se stylem řešení konfliktů v partnerských vztazích v období dospělosti. V rámci výzkumu využívaly dotazníkové metody, přičemž používaly dotazník ECR-R (Experiences in Close Relationships-Revised) a RPCS (Relationship Partner Conflict Scale). Ve své studii zjistily, že jistá citová vazba silně predikuje kompromisní styl řešení konfliktů. Dále zjistily, že submisivní styl řešení konfliktů souvisí spíše se zapleteným a strachuplným stylem citové vazby než s jistým a odmítavým stylem citové vazby. Odmítavý a strachuplný styl citové vazby dle autorek predikují dominantní styl řešení konfliktu. V neposlední řadě bylo také zjištěno, že separační styl řešení konfliktu nesouvisí ani s jedním stylem citové vazby.

Mezi další české autory zabývající se vztahem komunikace v partnerských vztazích a dimenzemi citové vazby (vyhýbavost a úzkostnost) v dospělosti patří například Fišerová a kol. (2021). Cílem této studie bylo zjistit spojitosti mezi dimenzemi nejisté citové vazby (úzkostnost, vyhýbavost), partnerského přizpůsobení a vlivu na partnerský konflikt. V rámci metod byl využit dotazník ECR-R-16, šest komunikačních strategií podle „Romantic Partner Conflict Scale“ (RPCS) (Zacchili et al., 2009) a Dyadic Adjustment Scale (DAS). Z výsledků této studie je patrné, že ženy dosahovaly vyššího skóre na škále úzkostnosti, zatímco muži měli tendenci mít spíše vyšší skóre na škále vyhýbavosti. Zároveň také autoři zjistili, že některé komunikační strategie, konkrétně dominantní a vyhýbavý komunikační styl, nesouvisely s citovou vazbou, a to ani u mužů, ani u žen.

1.4.4. Vliv věku a pohlavních rozdílů na citovou vazbu a komunikační strategie

Na základě studií některých autorů se citová vazba v průběhu života prakticky nemění a zůstává relativně stabilní (např. Collins & Read, 1990), zatímco jiní autoři zastávají názor, že citová vazba se v průběhu celého života mění (např. Chopik, Edelstein & Fraley, 2013).

Dle původní teorie Bowlbyho (2010) je styl citové vazby považován za stěžejní v rámci vytváření všech blízkých vztahů po dobu celého života jedince. Jelikož k největším změnám, co se týče partnerství a rodičovství, dochází převážně v rané a střední dospělosti, lze očekávat, že právě v tomto období nastanou největší rozdíly i v citové vazbě (Chopik, Edelstein & Fraley, 2013).

V českém prostředí se změnami citové vazby ve všech fázích dospělosti zabývala například Kašćáková a kol. (2016). Jejich studie se účastnilo 1000 respondentů různého vzdělání, v různé rodinné situaci, ve věku od 19 do 90 let. Cílem této studie bylo jednak vytvořit novou verzi ECR-R, tedy ECR-R-16 a ověřit její aplikovatelnost, ale také zjistit, zda a případně jak se citová vazba mění vlivem rostoucího věku, rodinného stavu, pohlaví a dosaženého vzdělání. Autoři následně zjistili, že citová vazba je do značné míry ovlivněna vzděláním i rodinným stavem, zatímco v případě věku je tento vliv zcela zanedbatelný. To samé bylo zjištěno i o vlivu věku na citovou vazbu.

Jednou ze zahraničních studií, která se změnami v citové vazbě vlivem věku zabývala, je například studie Chopika, Edelsteina a Fraleyho (2013), které se účastnilo 86 555 respondentů (z nichž většinu – 71,8 % – tvořily ženy) ve věkovém rozpětí od 18 do 70 let. Cílem této studie bylo zjistit, jak se citová vazba mění v průběhu celého života, tedy v jak v rané, tak střední i pozdní dospělosti, a co je pro dané období dospělosti typické. Autoři zjistili, že v rámci rané dospělosti často převažuje vysoká dimenze úzkostnosti, která se však postupem věku až do střední dospělosti snižovala. Co se týče dimenze vyhýbavosti, není zde vliv věku tak znatelný, ale skóre bývá převážně vyšší v období střední dospělosti, a naopak nižší v rané a pozdní dospělosti. V souvislosti s pohlavím bylo v rámci této studie zjištěno, že ženy mívají vyšší skóre vyhýbavosti a úzkostnosti než muži, a to především

v období rané dospělosti, což dokazuje, že citová vazba je také ovlivněna pohlavními rozdíly.

Na tuto teorii později navázal Hudson a kol. (2015), který se ale na rozdíl od Chopika a kol. (2013) snažil teorii soustředit na změny citové vazby vlivem věku konkrétněji, a to v rámci partnerství, ale také přátelství a rodičovství. Dle výsledků této studie se v rámci všech těchto vztahů vyskytuje s rostoucím věkem vyšší skóre vyhýbavosti a úzkost v rámci partnerství a přátelství vůbec nebyla spojována s věkem.

Collinsová a Read (1990) se zabývali tím, jak citová vazba v dospělosti ovlivňuje celkovou spokojenost partnerů ve vztahu. Styly citové vazby a její dimenze velmi úzce souvisí s tím, jak jednotliví partneři daný vztah vnímají a co od svého partnera očekávají. U žen je klíčovým bodem spokojenosti to, aby jim byl jejich partner blízký, pro muže je naopak podstatné, aby partnerka nebyla úzkostná, ze strachu z opuštění a z nedostatku lásky. Jsou zde tedy viditelné jisté pohlavní rozdíly mezi muži a ženami. Vliv věkového rozdílu byl zde zcela zanedbatelný. To však mohlo být způsobeno, že věkové rozpětí participantů bylo limitováno (věk u participantů se pohyboval v rozmezí od 18 do 37 let).

Ciocca a kol. (2020) ve své studii uvádí, že ženy potřebují často ujišťovat a tím pádem jsou ženy spojovány spíše se zapleteným stylem vazby, což znamená, že mají vysokou úroveň úzkostnosti a nízkou úroveň vyhýbavosti. Muži naopak, dle Ciocca a kol. (2020), mívají partnerský vztah až na druhém místě, což indikuje odmítavě-vyhýbavý styl vazby, který je charakteristický nízkou mírou úzkostnosti, ale vysokou mírou vyhýbavosti.

Dle výsledků studie Giudiceho (2009) se muži často uchylují k vyhýbavým strategiím, což může u mužů souviset s vytvářením sociálního statusu. Naopak ženy mívají tendenci osvojit si úzkostné strategie. K vyhýbavým strategiím se ale uchylují v případě, že se vyskytují v nepřívětivém a nebezpečném prostředí.

Dle studií, které se zabývaly vztahem mezi citovou vazbou a komunikací mezi partnery vyplývá, že citová vazba do značné míry ovlivňuje komunikaci a komunikační strategie jednotlivých partnerů. Z výsledků těchto studií je patrné, že jistí jedinci využívají především strategie kompromisní. Submisivní strategie se často objevují u jedinců se zapleteným a strachuplným-vyhýbavým stylem citové vazby (Kotrlová & Lacinová, 2013).

Dominantní strategie jsou poté typické pro odmítavý a strachuplný styl citové vazby. Strachuplný-vyhýbavý styl je také spojen s agresivní strategií (Wegner et al., 2018).

V rámci zkoumání komunikačních strategií heterosexuálních partnerů je také důležité zohledňovat věk a pohlaví a zjistit, jak se komunikační strategie v interakci s těmito proměnnými mění. Autoři některých zmíněných studií zabývajících se vlivem věku a pohlaví tvrdí, že tyto proměnné mají silný vliv na styl citové vazby (např. Chopik, Edelstein & Fraley, 2013). U vlivu pohlaví na citovou vazbu se většina autorů shoduje v tom, že se ženy více uchylují k úzkostným strategiím, zatímco muži spíše k vyhýbavým. U vlivu věku se však některé studie ve svých názorech rozcházejí. V rámci některých studií představuje věk zanedbatelnou proměnnou (např. Collins & Read, 1990, Kaščáková et al., 2016), zatímco v jiných studiích má tato proměnná značný vliv na citovou vazbu (např. Chopik, Edelstein & Fraley, 2013).

2. Praktická část

Pro praktickou část byl zvolen smíšený výzkum založený na pozorování konfliktů partnerských dvojic s různým skóre v dimenzích úzkostnosti a vyhýbavosti a následné statistice výskytu komunikačních strategií u těchto dvojic.

2.1. Výzkumná otázka

Jaký je vztah mezi dimenzemi vyhýbavosti a úzkostnosti citové vazby a komunikací mezi romantickými partnery v rámci konfliktů?

2.2. Cíle práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit vztah mezi komunikačními strategiemi jednotlivých partnerů, které byly v rámci výzkumu vytvořeny a dimenzemi citové vazby (vyhýbavost, úzkostnost).

Druhotným cílem je zjistit, jak ovlivňují věk a pohlavní rozdíly tento vztah mezi komunikačními strategiemi a dimenzemi citové vazby (vyhýbavost, úzkostnost).

2.3. Výzkumné hypotézy

Studie Kotrlové a Lacinové (2013) se zabývala vztahem citové vazby u dospělých jedinců v souvislosti se styly řešení konfliktu. V některých aspektech je tato studie podobná této bakalářské práci, neboť autorky využívaly dotazník ECR-R a podobné postupy získávání výsledků, a to konkrétně lineární regresi pro zjištění vztahu stylů citové vazby a proměnných. V rámci výsledků autorky zjistili, že submisivní styl řešení konfliktů souvisí spíše se zapleteným a strachuplným stylem citové vazby z výsledků již zmíněné lineární regrese. Na základě těchto výsledků jsou proto stanoveny hypotézy 1 a 2. Dle studie Wegnerové a kol. (2018) zabývající se komunikačními styly a žárlivostí mezi partnery byl nalezen pozitivní vztah mezi strachuplnou citovou vazbou a agresivní komunikační strategií. Na tyto výsledky navazují hypotézy 3 a 4. Na základě studie Shiové a kol (2003) jsou stanoveny hypotézy 5 a 6, neboť dle výsledků této studie se vyhýbaví jedinci často snaží vyhnout veškerým konfliktům a jsou silně odmítaví vůči svým partnerům, mají tedy často

vyhýbavý styl citové vazby. Na základě studie Hudsona a kol. (2015), který ve své studii tvrdí, že se v rámci všech těchto vztahů vyskytuje s rostoucím věkem vyšší skóre vyhýbavosti a úzkost v rámci partnerství a přátelství vůbec není spojována s věkem. Na základě této studie jsou poté stanoveny hypotézy 7 a 8. Hypotézy 9 a 10 jsou založeny na výsledcích studie Fišerové a kol. (2021), dle kterých mají ženy tendenci mít spíše úzkostný styl citové vazby, zatímco muži mají převážně tendenci mít vyhýbavý styl citové vazby. Na základě výsledků předchozích studií, které se zabývaly vztahem mezi citovou vazbou a obecně komunikací, nebo konkrétně komunikačními strategiemi partnerů v konfliktních situacích jsou formulovány následující hypotézy:

Hypotéza 1: Dimenze vyhýbavosti pozitivně koreluje se submisivní komunikační strategií.

Hypotéza 2: Dimenze úzkostnosti pozitivně koreluje se submisivním komunikační strategií

Hypotéza 3: Dimenze vyhýbavosti pozitivně koreluje s agresivní komunikační strategií.

Hypotéza 4: Dimenze úzkostnosti pozitivně koreluje s agresivní komunikační strategií.

Hypotéza 5: Dimenze vyhýbavosti pozitivně koreluje s vyhýbavou komunikační strategií.

Hypotéza 6: Dimenze úzkostnosti negativně koreluje s vyhýbavou komunikační strategií.

Hypotéza 7: Dimenze vyhýbavosti pozitivně koreluje s věkem.

Hypotéza 8: Dimenze úzkostnosti koreluje s věkem.

Hypotéza 9: Ženy skórují v dimenzi úzkostnosti výše než muži.

Hypotéza 10: Muži skórují v dimenzi vyhýbavosti výše než ženy.

V rámci explorativní analýzy je následně provedena kategoriální regrese pro závislé proměnné (dimenze vyhýbavosti a úzkostnosti) se všemi námi nalezenými komunikačními strategiemi jako prediktory (nezávislé proměnné).

2.4. Metodika

V rámci této kapitoly je nejprve popsán celkový design studie, dále s jakým výzkumným vzorkem tento výzkum pracuje, jsou zodpovězeny veškeré etické otázky výzkumu, následně jsou popsány veškeré nástroje a technika sběru dat, které byly pro získání dat a jejich analýzu klíčové.

2.4.1. Design studie

Bakalářská práce se uskutečnila v rámci projektu „*Manipulativní a dominantní strategie v konfliktech partnerských dvojic s normálním osobnostním profilem a s úzkostnou osobností*“ (Manipulative and dominance strategies in conflicts of romantic couples with normal personality profil and with avoidant personality) pod vedením doc. Mgr. et Mgr. Jitky Lindové, Ph.D..

Získávání participantů probíhalo pomocí sociálních sítí v průběhu let 2016-2019. Důležitými kritérii při výběru participantů byla heterosexuality obou partnerů, česká (případně slovenská) národnost, věk v rozmezí od 18 do 45 let a minimální doba trvání vztahu 6 měsíců, přičemž partneři spolu museli bydlet v jedné domácnosti minimálně 3 měsíce. Poté jim byly e-mailem zaslány potřebné materiály, včetně informovaného souhlasu a sady dotazníků, které poté měli donést v den osobní participace na výzkumu. Předmětem participace byly 2 interaktivní úkoly, a to přiřazování obrázků a partnerské drama, které přehrávali nejprve s figurantem a následně spolu s partnerem. V rámci tohoto dramatu byly přehrávány konfliktní situace, které se staly v minulosti partnerů. Jedním z cílů tohoto výzkumu je zjistit komunikační strategie participantů, které ovlivňují veškeré fáze konfliktu, ať už počátek, průběh i vyústění. V rámci participace na celém výzkumu obdrželi partnerské dvojice odměnu ve výši 1000,- Kč.

2.4.2. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor této práce tvoří 73 heterosexuálních partnerských dvojic z České a Slovenské republiky různých věkových skupin, přičemž průměrný věk u žen je 25,3 let ($M = 28,38$, $SD = 6,713$), u mužů 27,2 let ($M = 30$, $SD = 7,168$). Délka vztahů těchto partnerských dvojic se pohybuje v časovém rozmezí 0,5 roku do 18,8 let. Co se týče

vzdělání, 13 % žen a 7 % mužů dosáhlo vysokoškolského vzdělání a 21 % žen i mužů na vysoké škole stále studují.

2.4.3. Etické otázky výzkumu

Z etického hlediska jsou všechny náležitosti splněny. Participanti jsou již před samotnou účastí na výzkumu požádáni podepsat informovaný souhlas, který je součástí sociodemografického dotazníku. Po příjezdu do laboratoře jsou účastníci seznámeni se všemi částmi výzkumu včetně uchovávání dat, anonymity, výzkumných technik apod. Účastníci jsou též informováni o videodokumentaci určitých částí výzkumu. Jelikož může mít tento výzkum negativní dopad na psychiku participantů, po sehrání konfliktu následuje případně rozhovor s psychoterapeutem/psychologem. Etická stránka projektu je odsouhlasena Etickou komisí Národního institutu duševního zdraví v Klecanech (59/2016).

2.4.4. Nástroje

V rámci výzkumu byl použit sociodemografický dotazník, dotazníky týkající se daného vztahu, dotazníky na určení úzkostnosti a vyhýbavosti a různé kódovací systémy.

Součástí sociodemografického dotazníku byly otázky na pohlaví, věk, národnost, vzdělání aktuální partnerská situace a délka partnerského vztahu participanta. Pro zjišťování dimenzí vyhýbavosti a úzkostnosti u participantů je využíván dotazník ECR-R 16 (Experiences in Close Relationships – Revised).

Pro zjišťování citové vazby v dospělosti byl použit dotazník ECR (Experiences in Close Relationships), jehož autory jsou Brennan, Clark a Shaver (1998). Česká zkrácená verze ECR, se kterou v rámci výzkumu pracujeme, je ECR-R 16 (z angl. Experiences in Close Relationships, č.př. Zkušenosti z blízkých vztahů). Tato verze vznikla ve studii Kašćákové a kol. (2016) a představuje zkrácenou verzi, která obsahuje 16 položek (výroků). Tato verze je též rozdělena do dvou dimenzí, přičemž dimenze vazbové úzkostnosti obsahuje 8 položek (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16) a dimenze vazbové vyhýbavosti obsahuje 8 položek (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15). Následně se vyhodnocují výsledky, přičemž položky vyhýbavosti jsou reverzně skórovány, což znamená, že je nutné hodnotu skóre převést (př. skóre 1 převedeno na 7). Sumy těchto jednotlivých částí poté představují výsledné skóre dané dimenze.

2.4.5. Technika sběru dat

Participantů jsou nejprve požádáni o vyplnění online sociodemografického dotazníku, který obsahuje informovaný souhlas, demografické informace (pohlaví, národnost, věk, vzdělání, aktuální partnerskou situaci a dobu trvání partnerského vztahu) a několik specifických otázek týkajících se nastavení vztahu, komunikace a druhu citové vazby. Pro tuto práci jsou z těchto informací důležité pohlaví a věk. Participantů musí také vyplnit sadu dotazníků zjišťující styly vazby, nastavení ve vztahu a řešení konfliktu. Pro účely této práce je využit dotazník ECR-R 16 (Experiences in Close Relationships – Revised) zaměřující se na dimenze úzkostnosti a vyhýbavosti.

Po vyplnění dotazníků se mají participantů následně dostavit do laboratoře Národního ústavu duševního zdraví v Klecanech. Před příchodem do laboratoře jsou seznámeni se všemi aspekty výzkumu, tedy s experimentálními technikami, s průběhem sběru dat, anonymitou apod.. Jsou také seznámeni s faktem, že některé části testování mohou být nahrávány pro analytické účely. Na základě toho musí opět podepsat informovaný souhlas. V rámci výzkumu v laboratoři probíhá testování sociální kognice, rozhovor o partnerském vztahu a dva interaktivní úkoly, seřazování obrázků a partnerské drama. V této fázi se partneři rozdělí, přičemž jeden z nich absolvuje vyplňování dotazníků, testů a druhý absolvuje rozhovor a oba interaktivní úkoly s figurantem. Poté se partneři vymění a podstoupí to samé opačně. Následně se oba partneři sejdou v experimentální místnosti a absolvují seřazování obrázků a partnerské drama tentokrát společně.

Prvním interaktivním úkolem je tedy seřazení obrázků s druhy chování, přičemž každý participant samostatně seřazuje obrázky, které skrytě poukazují na jeho taktiku udržování vztahů. Participantům je předána obálka s 10 obrázky, přičemž každý obrázek symbolizuje chování, které lidé používají, aby si udrželi partnerský vztah. Úkolem participantů je seřadit obrázky a chování, které představují, podle toho, co by použili oni pro udržení partnerského vztahu, přičemž celý tento úkol spočívá především ve vzájemné komunikaci partnerů ohledně obrázků.

Druhým úkolem je tzv. partnerské drama (Relationship drama). Partnerské drama vychází původně ze psychodramatu Morena (1946). Tato psychodramatická metoda využívá pět nástrojů – scénu, subjekt nebo protagonistu, režiséra, pomocné ego a publikum. Scéna

poskytuje protagonistovi prostor, kde je zbaven nesnesitelného stresu a může se svobodně projevit. Druhým nástrojem je subjekt. Ten je poté požádán, aby na scéně hrál sebe a zobrazil tím svůj vlastní soukromý svět. Třetím nástrojem je režisér, který má tři funkce: producent, terapeut a analytik. Jako producent se snaží zachytit jakoukoliv relevantní informaci, která by mohla být použita v dramatu, jako terapeut uvádí subjekt do různých situací, například s ním vtipkuje, uvádí ho do rozpaků, občas je naopak pasivní, aby subjekt měl pocit, že drama řídí on, jako analytik může doplnit svůj vlastní výklad výpověďmi od informátorů z publika (manžel/manželka, rodiče, děti, přátelé apod.). Čtvrtým nástrojem je pomocné ego, které částečně představuje jak režiséra, tak domnělý subjekt, který hraje součást životního dramatu subjektu. Pátým nástrojem je publikum, které může buďto sloužit jako pomoc subjektu, nebo se stát součástí dramatu (Moreno, 1946).

Při tomto úkolu tedy mají partneři předvést konflikt, který se stal v přirozeném prostředí partnerů. Stěžejní při této technice je to, že participanti přistupují k zahrání konfliktu jako k divadelní hře, ve které zastávají své role. Tím se partneři zbaví určitých zábran vyvolaných laboratorním prostředím a přítomností výzkumníků.

Partnerské drama nejprve absolvují participanti individuálně s figurantem, až poté společně. Pro výzkumné účely této práce jsou však podstatná partnerská dramata pouze mezi jednotlivými partnery.

V případě dramatu s figurantem nejprve výzkumník představí asistenta (figuranta), upozorní na přítomné kamery a uvede, že nyní proběhne rozhovor, po němž bude následovat scénka. Výzkumník následně vede jednotlivě rozhovory s participantem, přičemž zjišťuje potřebné informace ohledně jejich vztahu, a to například jak to v jejich vztahu chodí, jak spolu tráví čas, jak se seznámili, jak by svůj vztah ohodnotili. V rámci tohoto rozhovoru též společně s participantem vyhodnotí nejvhodnější partnerský konflikt a doptává se ho dále na kontext (co bylo cílem participantů v rámci konfliktu, v jakém prostředí to probíhalo). Cílem je společně vybrat spor, který je pro partnery typický, který se velmi často opakuje. Výzkumník se snaží zjistit co nejvíce o daném sporu, tedy kde se odehrával, jak vypadalo prostředí, kdo začal první, jak se při tom kdo tvářil apod., aby bylo přehrání sporu co nejdůvěryhodnější. Spor se případně nanečisto několikrát opakuje a doplňují se postupně chybějící informace. Poté participant tento konflikt co nejdůvěryhodněji předvádí s figurantem. Stejný postup následuje i u sehrání partnerského dramatu oběma participanty. Výzkumník poté vede rozhovory i po přehrání partnerského dramatu, jak s jednotlivými

participanty, tak s oběma společně, ve kterých reflektuje s participanty daný konflikt, debatuje s nimi, kdo je podle nich vítěz tohoto konfliktu a proč, a společně hodnotí reálnost přehraného konfliktu na stupnici od 1 do 5 (1 – téměř neodpovídá realitě, 5 – zcela odpovídá reálné situaci). Jelikož může mít připomenutí partnerského konfliktu negativní dopad na psychiku participantů, následuje případně rozhovor s psychoterapeutem/psychologem.

Celý rozhovor i partnerské drama jsou nahrávány pro následnou kvalitativní analýzu. Pro videozáznam jsou použity dvě kamery, a to jednak pro jistotu a také proto, aby se daná scéna zaznamenala z několika úhlů a výzkumníkům neunikly některé neverbální projevy komunikace v průběhu konfliktu.

2.5. Analytické postupy

V rámci této bakalářské práce byla některá data vytvořena, a to konkrétně kódování partnerských dramat partnerů a komunikační strategie těchto partnerů. Část dat byla však již převzata z předchozích fází výzkumu, a to konkrétně výsledky veškerých dotazníků, nahrávky partnerských dramat, přepisy dramat partnerů a jednotlivých partnerů s figuranty a kódovací systém, které byly pro analýzu v rámci této práce stěžejní. V této kapitole je popsán postup smíšené analýzy použité v této bakalářské práci, včetně předchozích, již vyhotovených analýz.

2.5.1. Smíšená analýza

Přepis dramatu

Pořízené videonahrávky jsou poté převedeny do psané podoby do tabulkové aplikace Microsoft Excel. Do Excelové tabulky se v rámci každého konfliktu zaznamenává nejprve datum uskutečnění výzkumného úkolu, dále pak anonymní zkratky jmen partnerů, krátká definice daného konfliktu, kdo je účastníkem daného konfliktu (zda partneři společně, či partner/partnerka s figurantem), repliky muže, repliky ženy. Dále pak shrnutí konfliktu, ve kterém se hodnotí věrohodnost konfliktu, názory partnerů na sehrání konfliktu a určení partnerů, kdo je podle nich vítěz a kdo poražený.

Každý přepis je rozdělen do tří částí, a to 1. počátek konfliktu, 2. předmět konfliktu a 3. výsledek konfliktu. Tabulka v Excelu je rozdělena do 6 sloupců, přičemž tři patří muži,

trí ženě. První a poslední, tedy šestý sloupec, jsou určeny replikám muže a ženy. Do druhého a pátého sloupce jsou zaznamenávány kódy příslušící dané replice. Ve třetím a čtvrtém sloupci se poté uvádí tzv. počáteční a konečné kódy, které definují, kdo daný konflikt inicioval a kdo na jeho konci „vyhrál“ a kdo „prohrál“. Přepisovány jsou jak rozhovory mezi partnery samotnými, tak mezi jednotlivými partnery a figurantem.

Tabulka 1: Vzhled tabulky určené pro přepis kódování

uskutečnění výzkumného úkolu		Anonymní zkratky jmen participantů			
Krátká definice daného konfliktu					
účastníci konfliktu		název videa v databázi + čas začátku konfliktu			
Repliky muže	kódy	počáteční/finální kódy	počáteční/finální kódy	kódy	Repliky ženy
		počáteční kód			
		finální kód (kód dominanta)	finální kód (kód submisiva)		
Shrnutí konfliktu - věrohodnost, názory partnerů na sehrání konfliktu, určení partnerů, kdo je podle nich vítěz a kdo poražený					

Kódování

V rámci analýzy je též používán kódovací systém, který byl navržen konkrétně pro tento výzkum a zpracován do excelových tabulek. Tento systém obsahuje 259 kódů rozdělených do několika skupin kódů. Tento kódovací systém byl vytvořen výzkumníky, kteří se na daném projektu podíleli již předtím. Je založen na principu otevřeného kódování, kdy se v rámci textu hledají dílčí taktiky, strategie, nebo komunikační momenty, které by mohly být pro vyústění konfliktu, nebo pro vztah mezi partnery důležité. V potaz byly brána i řada podobných kódů z jiných kódovacích systémů (např. MICS). Pověštinou byly ale kódy dále specifikovány a upřesňovány. V rámci kódovacího systému existuje dohromady 259 kódů, které jsou členěny do 53 kategorií. V rámci těchto kategorií se poté vyskytují jednotlivé konkrétní kódy, které dále rozlišují jemné nuance ve významu komunikace.

Jednotlivé kódy nejsou sice přesně definovány, ale v rámci excelové tabulky jsou vedle kódů uvedeny příklady výroků, které význam daného kódů přibližují a danému významu odpovídají. Například v kategorii výhrůžka/vydirání/zastrašování je u konkrétního kódu „Citové vydirání“ uveden výrok: „ty chceš, aby do nás někdo narazil?“, což může značně pomoci při rozhodování o přiřazení daného kódu. Tyto kódy se poté přiřazují

k jednotlivým replikám, přičemž každou repliku může popisovat více kódů. Pro přidělování kódů bylo stanoveno pravidlo, že k jedné replice partnera mohly být přiřazeny maximálně 3 kódy, ale v případě, že se v rámci repliky vyskytuje více vět, je možné zde použít kódů více. Kódy musí být také řazeny chronologicky dle toho, jak jdou jednotlivé věty za sebou.

Kódovací systém je pro analýzu konfliktních situací mezi partnery stěžejní, neboť jsme díky němu schopni dále dané repliky partnerů kvantifikovat. Celkový proces kódování byl prováděn více výzkumníky, jednak kvůli reliabilitě a velkému množství dat a také kvůli sjednocení chápání daných kódů kodéry a následné shodě v těchto kódech. Na začátku procesu kódování bylo nejprve nutné se seznámit s kódovacím systémem, osvojit si jednotlivé kódy obsažené v tomto systému a pochopit systém kódování. Prvních pár dramat tedy výzkumníci kodovali samostatně pro získání přehledu. Následně bylo nutné se v chápání významů jednotlivých kódů sjednotit. Proto probíhaly pravidelné konzultace výsledků a debaty mezi výzkumníky a supervizorem o správnosti přidělení daných kódů. Cílem těchto konzultací bylo dosahování co největší shody a tím pádem sjednocování chápání významů jednotlivých kódů. Po tomto zaučení byli již výzkumníci schopni kódovat samostatně a výzkumný vzorek byl následně mezi jednotlivé výzkumníky rozdělen k analýze.

V rámci kódování replik jsou brány v potaz jak verbální, tak i neverbální projevy, které jsou díky videodokumentaci zachyceny. V případě verbální části jsou zaznamenány všechny projevy, včetně neurčitěho mumlání, či nesouvislého projevu. Jsou vnímány velmi malé nuance, které můžeme díky obsáhlému kódovacímu systému postihnout. Například pokud partner v rámci konfliktu s něčím nesouhlasí, je možné repliku kódovat jako nasmělý nesouhlas, částečný nesouhlas, nesouhlas – korekce apod. Co se týče neverbální komunikace v rámci konfliktu, jsou zaznamenávány neverbální projevy jako například pozitivní doteky, objímání, úsměv, polibky, věnování pozornosti, ale také například fyzický útok na předmět či partnera, různé druhy ticha a nereagování vyjadřující například smutek, trapnost či absenci argumentu.

Komunikační strategie

Při vytváření komunikačních strategií bylo zapojeno 8 výzkumníků. Vytváření komunikačních strategií v rámci tohoto výzkumu slouží k detailnějšímu popisu a rozdělení

typů komunikace mezi partnery. Kódy jsou výzkumníky rozděleny do několika kategorií, které reflektují komunikační strategii partnera. Výzkumníci mají možnost kódy rozřadit maximálně do třiceti kategorií a minimálně do pěti kategorií kvůli větší konkretizaci. Tyto kategorie všech výzkumníků jsou porovnány jedním vyhodnocovatelem a následně sjednoceny dle synonymity názvu (př. „submise“ – „ponižování se“ – „ustoupení“) i obsahu dle popisů jednotlivých kódů. Všechny kódy jsou poté přiřazeny k určitým kategoriím. Kategorie představují skupiny, do kterých výzkumníci přiřazovali jednotlivé kódy, nejedná se tedy o finální verzi. Zatímco strategie představují skupiny kódů, na kterých se většina výzkumníků při své kategorizaci shodla. Tyto výsledné strategie poté slouží k bližšímu popisu a vysvětlení jakými způsoby jednotliví partneři v konfliktu komunikují. V rámci strategií vznikají tzv. klíčové kódy, které přesně vystihují, co daná strategie znamená. Podle toho, kolik výzkumníků danou strategii v rámci přidělování kódů vytvořilo, se určovalo, kolik výzkumníků muselo daný kód ke strategii přiřadit, aby byl do této strategie zařazen. Na to, aby mohl být kód do strategie přiřazen, museli jej do této strategie přiřadit minimálně dva. Jako klíčové jsou pak označovány kódy, které zvolila více než polovina výzkumníků, kteří tuto kategorii v rámci kategorizace vytvořili. Pokud například konkrétní kategorii vytvořilo sedm výzkumníků, pak minimálně čtyři z nich do ní museli konkrétní kód zařadit. Tyto klíčové kódy poté danou strategii přesně definují. Mezi výsledné strategie, které byly vyhodnocovatelem definovány patří:

- PONIŽUJÍCÍ
- OBVIŇUJÍCÍ
- AGRESIVNÍ
- MANIPULATIVNÍ
- VYHÝBAVÁ
- RACIONÁLNÍ
- ASERTIVNÍ
- ODMÍTAVÁ
- SUBMISIVNÍ
- EMPATICKÁ

V rámci těchto strategií byly tedy rozděleny kódy, které jsou pro danou strategii klíčové a ty, které pro danou strategii klíčové nejsou. Při rozdělování kódů k jednotlivým strategiím bylo vzhledem k malé četnosti v jednotlivých strategiích 22 kódů nepřiděleno.

Po vytvoření komunikačních strategií následovalo nahrazování kódů za jednotlivé strategie v rámci přepisů partnerských konfliktů u všech 73 párů. Následně byla spočítána četnost jednotlivých strategií u mužů i žen. Tato četnost byla však spočítána pouze od počátečního kódu k finálnímu. Na základě vzorců v excelových tabulkách byl poté proveden součet četnosti veškerých použitých strategií. Pro výpočet procentuálního zastoupení jednotlivých strategií u partnera se četnost konkrétní strategie vydělí celkovým počtem strategií tohoto partnera. Například pokud partner využil v rámci konfliktu čtyři odmítavé strategie a celkově v konfliktu použil deset strategií, pak je procentuální zastoupení této strategie $40\% - (4/10) \times 100$. Díky tomu je možné určit, které všechny strategie jsou jedinci s vyhýbavou a úzkostnou citovou vazbou používány.

2.5.2. Výpočet výsledků

Pro účely statistického testování byly zvoleny metody korelace, regrese a Mann-Whitneyův test, což je neparametrická obdoba dvouvýběrového t-testu, protože nebyl splněn předpoklad normálního rozdělení (Shapiro-Wilkův test normality $p < .001$). Vytvořený excelový datový soubor byl převeden do programu SPSS, což je statistický program určený speciálně pro statistiku dat ve společenských vědách.

Pro hypotézy 1-8 je použita matice Spearmanova korelačního koeficientu. Ta je však jen orientační. Následně je na pro tyto hypotézy využita kategoriální regrese. Pro hypotézy 9 a 10 bude použit Mann-Whitneyův U test.

2.6. Výsledky

Byla vytvořena korelační matice s proměnnými škálou vyhýbavosti, škálou úzkostnosti, ponižující komunikační strategií, obviňující komunikační strategií, agresivní komunikační strategií, manipulativní komunikační strategií, vyhýbavou komunikační strategií, asertivní komunikační strategií, odmítavá komunikační strategií, submisivní komunikační strategií a empatickou komunikační strategií. Tato korelace byla provedena na vzorku 140 participantů.

Tabulka 2: Korelace škály úzkosti a škály vyhýbavosti s komunikačními strategiemi

		Škála úzkosti	Škála vyhýbá	Poniž.	Obviň.	Agres.	Manip.	Vyhýb.	Racio.	Asert.	Odmít.	Submis.	Empat.
Škála úzkosti	CC Sig.												
Škála vyhýbání	CC Sig.	.293** < .001											
Poniž.	CC Sig.	.038 .656	-.012 .889										
Obviň.	CC Sig.	.151 .076	.026 .764	.285** < .001									
Agres.	CC Sig.	-.033 .696	.106 .211	.186* .024	.186* .025								
Manip.	CC Sig.	.121 .153	.110 .196	.071 .394	.212* .010	-.023 .787							
Vyhýb.	CC Sig.	.080 .349	.050 .561	.087 .299	-.063 .452	-.126 .129	.049 .560						
Racio.	CC Sig.	-.083 .327	-.042 .624	-.189* .023	-.442** < .001	-.252** .002	-.174* .036	-.283** < .001					
Asert.	CC Sig.	.022 .798	.125 .142	.012 .886	-.021 .799	-.004 .960	.073 .380	-.137 .100	-.073 .384				
Odmít.	CC Sig.	-.129 .130	-.062 .466	.224** .007	.098 .240	.152 .066	-.157 .058	.124 .135	-.223** .007	-.058 .489			
Submis.	CC Sig.	.044 .608	.049 .565	-.226** .006	-.306** < .001	-.093 .263	.030 .716	-.039 .644	.069 .410	-.026 .755	-.160 .053		
Empat.	CC Sig.	-.060 .481	-.203* .016	-.133 .108	.029 .731	-.014 .865	-.080 .340	.069 .406	-.082 .324	-.131 .114	-.162* .051	.021 .799	
Věk	CC Sig.	.086 .318	.204* .017	-.146 -.088	-.005 .950	-.028 .747	.126 .141	-.196* .021	.214* .012	-.101 .239	-.305** < .001	-.128 .135	.559 .138

Nebyl nalezen žádný vztah mezi škálou vyhýbavosti a vyhýbavou komunikační strategií ($r(140) = 0.05$, $p = 0.561$). Nebyl nalezen žádný vztah mezi škálou úzkosti a submisivní komunikační strategií ($r(140) = 0.044$, $p = 0.608$). Nebyl nalezen žádný vztah mezi škálou vyhýbavosti a agresivní komunikační strategií ($r(140) = 0.106$, $p = 0.211$). Nebyl nalezen žádný vztah mezi škálou úzkosti a agresivní komunikační strategií ($r(140) = 0.033$, $p = 0.608$). Nebyl nalezen žádný vztah mezi škálou vyhýbavosti a vyhýbavou komunikační strategií ($r(140) = 0.05$, $p = 0.561$). Nebyl nalezen žádný vztah mezi škálou úzkosti a vyhýbavou komunikační strategií ($r(140) = 0.08$, $p = 0.349$).

Byl nalezen pozitivní vztah mezi škálou vyhýbavosti a věkem ($r(138) = 0.204$, $p = 0.017$). Nebyl nalezen žádný vztah mezi škálou úzkosti a věkem ($r(138) = 0.086$, $p = 0.318$).

Tabulka 3: Škála vyhýbavosti u žen

Škála vyhýbání - ženy

	Beta	Sig.
Poniž.	.126	.718
Obviň.	-.143	.793
Agres.	.153	.629
Manip.	.190	.699
Vyhýb.	.421	.430
Racio	-.087	.983
Asert.	.405	.495
Odmít.	.273	.696
Submis.	.400	.352
Empat.	.092	.935
Věk	.561	<.001

$$F(20, 48) = 2.201, p = 0.013, R^2 = 0.478$$

Tabulka 4: Škála úzkostnosti u žen

Škála úzkostnosti - ženy

	Beta	Sig.
Poniž.	.349	.344
Obviň.	.811	.122
Agres.	.435	.196
Manip.	.441	.117
Vyhýb.	.721	.160
Racio	1.116	.086
Asert.	.653	.224
Odmít.	.559	.302
Submis.	.516	.182
Empat.	.500	.288
Věk	.410	.038

$$F(26, 42) = 2.026, p = 0.20, R^2 = 0.556$$

Tabulka 4: Škála vyhýbání u mužů

Škála vyhýbání - muži

	Beta	Sig.
Poniž.	-.295	.564
Obviň.	.250	.674
Agres.	-.023	.940
Manip.	.084	.803
Vyhýb.	.098	.835
Racio	.156	.979
Asert.	-.125	.882
Odmít.	-.141	.894
Submis.	-.212	.649
Empat.	-.514	.172
Věk	-.142	.560

$$F(19, 49) = 1.430, p = 0.157, R^2 = 0.357$$

Tabulka 5: Škála úzkostnosti u mužů

Škála úzkostnosti - muži

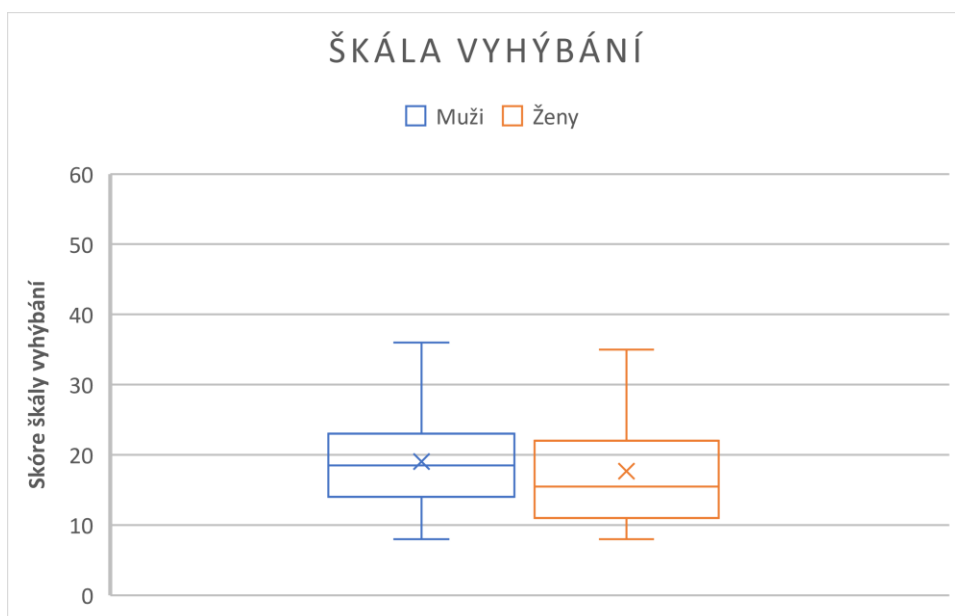
	Beta	Sig.
Poniž.	-.055	.983
Obviň.	.050	.912
Agres.	-.044	.873
Manip.	-.032	.992
Vyhýb.	.279	.700
Racio	.226	.736
Asert.	-.054	.976
Odmít.	-.220	.702
Submis.	-.192	.732
Empat.	.442	.384
Věk	-.101	.682

$$F(16, 52) = 1.900, p = 0.42, R^2 = 0.369$$

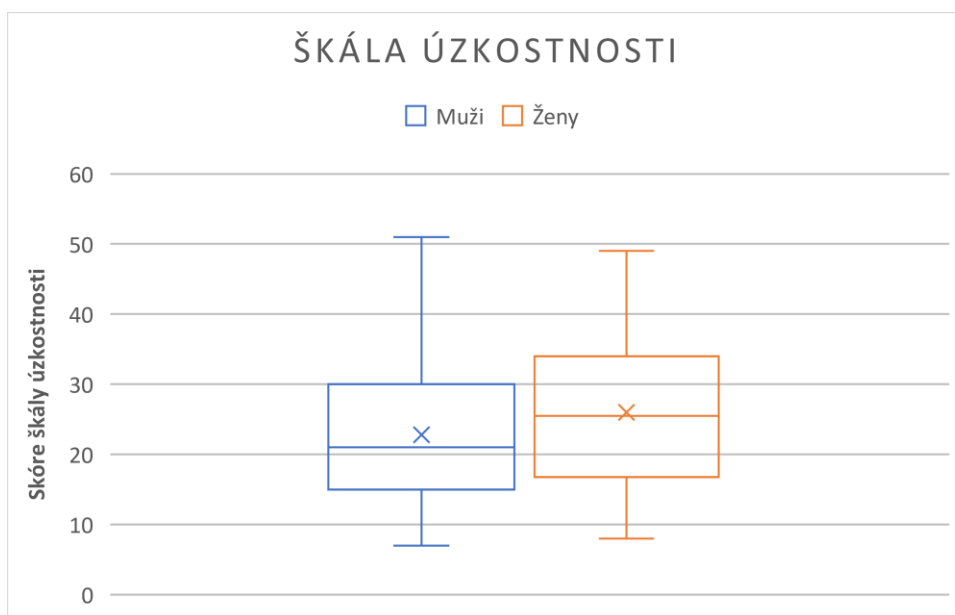
Byla provedena kategoriální regrese pro závislé proměnné (škálu vyhýbavosti a úzkostnosti) na vzorku skládajícím se z 69 mužů a 69 žen, přičemž prediktory (nezávislými proměnnými) byly ponižující komunikační strategie, obviňující komunikační strategie, agresivní komunikační strategie, manipulativní komunikační strategie, vyhýbavá komunikační strategie, asertivní komunikační strategie, odmítavá komunikační strategie, submisivní komunikační strategie a empatická komunikační strategie a věk.

Jediná nezávislá proměnná, která měla prediktivní hodnotu jak se škálou vyhýbání, tak se škálou úzkostnosti ve vzorku žen, je věk. To nejspíš znamená, že s věkem stoupá u žen úzkostnost i vyhýbavost připoutání.

Obrázek 3: Graf rozdílu mezi muži a ženami ve škále vyhýbavosti

Obrázek 4: Graf rozdílu mezi muži a ženami ve škále úzkostnosti

V krabicových grafech na obrázcích č.3 a č.4 značí horizontální čára uvnitř boxů medián hodnot, křížky průměr daných hodnot. Na základě výsledků neparametrických Mann-Whitneyových U testů pro porovnání mužů a žen v citové vazbě nebyl nalezen statisticky významný rozdíl mezi muži (Med = 21) a ženami (Med = 25) ve škále vyhýbavosti ($U = 2137,5$, $p = 0,118$). Nebyl nalezen statisticky významný rozdíl mezi muži (Med = 19) a ženami (Med = 15) ve škále úzkostnosti ($U = 2088$, $p = 0,077$).

2.7. Diskuse výsledků

Na základě výzkumné otázky: „Jaký je vztah mezi dimenzemi vyhýbavosti a úzkostnosti citové vazby a komunikací mezi romantickými partnery v rámci konfliktů?“ byla v rámci této práce zkoumána souvislost mezi citovou vazbou (dimenzemi vyhýbavosti a úzkostnosti) a komunikačními strategiemi, které byly romantickými partnery použity v rámci konfliktu. Pro zjištění vztahu mezi těmito proměnnými byla využita korelace škály vyhýbavosti, škály úzkostnosti a jednotlivých komunikačních strategií. Mimo to bylo také zjišťováno, jak tyto jednotlivé škály případně ovlivňuje věk a pohlaví, přičemž věk byl též zjišťován korelací mezi škálami vyhýbavosti a úzkostnosti a věkem. Pohlavní rozdíly byly zjišťovány pomocí regrese mezi závislými proměnnými (škály vyhýbavosti a úzkostnosti) a nezávislými proměnnými (všechny vytvořené komunikační strategie).

Na základě výsledků studie Lacinové a Kotrlové (2013) byly stanoveny hypotézy (viz Hypotéza 1 a Hypotéza 2), které předpokládaly, že je zde určitý vztah mezi submisivním komunikačním stylem řešení konfliktů a spíše zapleteným (vysoké skóre dimenze úzkostnosti, nízké skóre dimenze vyhýbavosti) a strachuplným (vysoké skóre dimenze úzkostnosti i vyhýbavosti) stylem citové vazby. Tyto hypotézy však nebyly potvrzeny, neboť výsledky v rámci této bakalářské práce poukazují na to, že zde není žádný signifikantní vztah mezi těmito jednotlivými proměnnými. Wegnerová a kol. (2018) zjistili, že existuje pozitivní vztah mezi strachuplným stylem citové vazby (vysoké skóre dimenze úzkostnosti i vyhýbavosti) a agresivní komunikační strategií. Ve spojitosti s touto studií byl stanoven předpoklad (viz Hypotéza 3 a Hypotéza 4), že dimenze úzkostnosti i vyhýbavosti bude mít vztah s agresivní komunikační strategií. Tato hypotéza však byla vyvrácena, neboť výsledky ukazují, že zde není žádný vztah. Ve studii Shiové (2003) bylo zjištěno, že vyhýbaví jedinci se často snaží vyhnout veškerým konfliktům a jsou silně odmítaví vůči svým partnerům, mají tedy často vyhýbavý styl citové vazby. To samé bylo předpokládáno i v rámci této práce (viz Hypotéza 5 a Hypotéza 6). Opět však nebyl potvrzen žádný vztah mezi touto dimenzí citové vazby a komunikační strategií. Podle Fišerové a kol. (2021) mají některé ženy tendenci mít spíše úzkostný styl citové vazby, zatímco muži mají převážně tendenci mít vyhýbavý styl citové vazby. Tyto výsledky byly ověřovány kategoriální regresí. U regrese byly pro každou závislou proměnnou (škála úzkostnosti, škála vyhýbavosti) vytvořeny kategoriální regresivní modely, které zahrnovaly všechny komunikační strategie. Výsledky této bakalářské práce však naznačují, že velká většina nezávislých proměnných

(komunikačních strategií) nemá prediktivní hodnotu. Ukázalo se, že v orientačních korelačních analýzách vyšel pozitivní vztah mezi empatickou komunikační strategií a vyhýbavým stylem citové vazby. Kategoriální regrese však tento vztah nepotvrdila. Téměř u žádné hypotézy se předpoklad nepotvrdil. Nicméně byla v rámci této práce zjištěna pozitivní korelace mezi dimenzí vyhýbavosti a věkem, a to konkrétně u žen, což znamená, že věk má určitý vliv na zvyšování skóre vyhýbavosti v průběhu života.

Otázkou však zůstává, jaké faktory mohly způsobit vyvrácení hypotéz a proč nebyl potvrzen vztah mezi citovou vazbou (dimenzemi vyhýbavosti a úzkostí) a komunikačními strategiemi. V rámci výzkumu můžeme vnímat určité limity a rizika, které mohou ovlivnit konečné výsledky zkoumání. Jedním z těchto faktorů by mohl být například relativně malý vzorek respondentů, který nemusí být průkazný. Dalším faktorem ovlivňujícím výsledky může být také riziko nízké spolehlivosti dat vlivem subjektivního hodnocení výzkumníků, a to především v přidělování kódů k replikám partnerů, které jsou pro následující analýzu stěžejní. Mezi limity této studie také může patřit skutečnost, že participanty mohlo do značné míry ovlivňovat laboratorní prostředí, a jejich přehraná dramata tudíž nemusela být natolik reálná a zahraná tak, jak tomu bylo ve skutečnosti. Výzkumníci poté mohou vyhodnotit daný konflikt jinak. Je také možné, že vztah mezi dimenzemi citové vazby a komunikačními strategiemi tak, jak je pojímán v této práci, neexistuje. Dle výsledků studie Fišerové a kol. (2021) je zde vztah mezi dimenzemi citové vazby a reaktivní komunikační strategií. V tomto případě ale reaktivní strategie v zásadě měří, jak moc se lidé hádají. Autoři této studie se tedy zabývají tím, jaký postoj mají partneri ke konfliktům. Tato bakalářská práce se však zaměřuje přímo na průběh těchto konfliktů. Je tedy možné, že dimenze citové vazby ovlivňují spíše míru hádavosti a frekvenci konfliktů mezi partnery než to, jakým způsobem konflikty probíhají. Jedním z dalších faktorů může být také to, že vytvořených strategií v rámci tohoto výzkumu je výrazně více, než je tomu v jiných studiích. Je tedy možné, že kdyby v rámci kategorizace vznikl menší počet více obecných kategorií (např. konstruktivní x destruktivní komunikační strategie), vztah by mezi dimenzemi citové vazby a komunikačními strategiemi vyšel. To může být podnětem pro další výzkum.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce vycházela z projektu „*Manipulativní a dominantní strategie v konfliktech partnerských dvojic s normálním osobnostním profilem a s úzkostnou osobností*“ (Manipulative and dominance strategies in conflicts of romantic couples with normal personality profil and with avoidant personality) doc. Mgr. et Mgr. Jitky Lindové, Ph.D. Cílem této práce bylo zjistit, jak souvisí citová vazba (dimenze vyhýbavosti a úzkostnosti) s komunikačními strategiemi, které jsou partnery používány během konfliktů.

V první, teoretické části byly vymezeny pojmy citové vazby, teorie citové vazby a původ této teorie, na kterou později navázali další výzkumníci. Dále byla blíže popsána citová vazba v dospělosti, konflikty v partnerských vztazích, komunikační strategie v rámci těchto konfliktů a studie popisují spojitost citové vazby (dimenze vyhýbavosti a úzkostnosti) s konfliktní komunikací v partnerských vztazích. Mimo jsou zde popisovány také studie zabývající se vlivem pohlavních rozdílů a věku na citovou vazbu.

Druhá část se věnovala metodám výzkumu a následnou analýzou a vyhodnocováním výsledků. Na základě výsledků bylo zjištěno, že u deseti komunikačních strategií (ponižující, obviňující, agresivní, manipulativní, vyhýbavá, racionální, asertivní, odmítavá, submisivní, empatická) vytvořených v rámci tohoto výzkumu nebyl nalezen žádný vztah s dimenzemi citové vazby (vyhýbavost, úzkostnost). Bylo však zjištěno, že zde existuje pozitivní vztah mezi dimenzí vyhýbavosti a věkem participantů, a to konkrétně u žen. To svědčí o tom, že v průběhu let se může skóre jedinců na této škále zvýšit. Diskutované výsledky mohou představovat podnět pro další výzkumy.

Reference

- Ainsworth, M. D. S. (1969). Individual Differences in Strange-Situational Behaviour of One-Year-Olds.
- Allison, C. J., Bartholomew, K., Maysseless, O., & Dutton, D. G. (2008). Love as a battlefield: Attachment and relationship dynamics in couples identified for male partner violence. *Journal of family issues*, 29(1), 125-150.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.
- Blake, R. R., Mouton, J. S., & Bidwell, A. C. (1962). Managerial grid. *Advanced Management - Office Executive*, 1(9), 12–15.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss v. 3 (Vol. 1)*.
- Bowlby, J. (2010). *Vazba: Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46–76). New York: Guilford.
- Cahn, D. D. (1992). *Conflict in intimate relationships*. Guilford Press.
- Cígler, H., Cvrčková, A., Daňsová, P., Hašto, J., Charvát, M., Ježek, S., Kaščáková, N., Lacinová, L., & Seitl, M. (2019). Experiences in Close Relationships: České verze metod pro měření vazby vycházející z dotazníku ECR. *E-psychologie*, 13(3), 57-74.
- Ciocca, G., Zauri, S., Limoncin, E., Mollaioli, D., D'Antuono, L., Carosa, E., ... & Jannini, E. A. (2020). Attachment style, sexual orientation, and biological sex in their relationships with gender role. *Sexual medicine*, 8(1), 76-83.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of personality and social psychology*, 58(4), 644.
- Collins, W. A., Welsh, D. P., & Furman, W. (2009). Adolescent romantic relationships. *Annual review of psychology*, 60, 631-652.
- Crowell, J. A., Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2008). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 599–634). The Guilford Press.

- Davila, J., Mattanah, J., Bhatia, V., Latack, J. A., Feinstein, B. A., Eaton, N. R., ... & Zhou, J. (2017). Romantic competence, healthy relationship functioning, and well-being in emerging adults. *Personal Relationships*, 24(1), 162-184.
- Del Giudice, M. (2009). Sex, attachment, and the development of reproductive strategies. *Behavioral and Brain Sciences*, 32(1), 1-21.
- Fletcher, G. J., Simpson, J. A., Campbell, L., & Overall, N. C. (2015). Pair-bonding, romantic love, and evolution: The curious case of *Homo sapiens*. *Perspectives on Psychological Science*, 10(1), 20-36.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 78(2), 350.
- Fraley, R. C., Niedenthal, P. M., Marks, M., Brumbaugh, C., & Vicary, A. (2006). Adult attachment and the perception of emotional expressions: Probing the hyperactivating strategies underlying anxious attachment. *Journal of personality*, 74(4), 1163-1190.
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A., & Afifi, W. A. (2017). *Close encounters: Communication in relationships*. Sage Publications.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22
- Hazan, C., & Zeifman, D. (1999). Pair bonds as attachments. *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*, 336-354.
- Hesse, E. (2008). The Adult Attachment Interview: Protocol, method of analysis, and empirical studies. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 552-598). The Guilford Press.
- Hudson, N. W., Fraley, R. C., Chopik, W. J., & Heffernan, M. E. (2015). Not all attachment relationships develop alike: Normative cross-sectional age trajectories in attachment to romantic partners, best friends, and parents. *Journal of Research in Personality*, 59, 44-55.
- Chopik, W. J., Edelstein, R. S., & Fraley, R. C. (2013). From the cradle to the grave: Age differences in attachment from early adulthood to old age. *Journal of personality*, 81(2), 171-183.
- Kašćáková, N., Husárová, D., Hašto, J., Kolarčík, P., Šolcová, I. P., Gecková, A. M., & Tavel, P. (2016). Validation of a 16-item short form of the Czech version of the Experiences in Close Relationships Revised Questionnaire in a representative sample. *Psychological Reports*, 119(3), 804-825

- Kotrlová, H., & Lacinová, L. (2013). Citová vazba a řešení konfliktů v partnerských vztazích v dospělosti. *E-psychologie (E-psychology)*, 4(7), 1-14.
- Kulisek, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí. *Československá psychologie*, 44 (5), 405-423.
- Levine, A., & Heller, R. (2010). *Attached: the new science of adult attachment and how it can help you find and keep love*. New York: Jeremy P. Tarcher.
- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to the Level of Representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 66.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2009). An attachment and behavioral systems perspective on social support. *Journal of social and personal relationships*, 26(1), 7-19.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2018). Attachment theory as a framework for studying relationship dynamics and functioning. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 175–185). Cambridge University Press.
- Moreno, J. L. (1946). Psychodrama and sociodrama. *The essential Moreno: Writings on psychodrama, group method, and spontaneity by JL Moreno*, 13-19.
- Pearce, Z. J., & Halford, W. K. (2008). Do attributions mediate the association between attachment and negative couple communication?. *Personal Relationships*, 15(2), 155-170.
- Pistole, M. C. (1989). Attachment in adult romantic relationships: Style of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of social and personal relationships*, 6(4), 505-510.
- Rahim, M. A. (1983). A measure of styles of handling interpersonal conflict. *Academy of Management journal*, 26(2), 368-376.
- Ravitz, P., Maunder, R., Hunter, J., Sthankiya, B., & Lancee, W. (2010). Adult attachment measures: A 25-year review. *Journal of psychosomatic research*, 69(4), 419-432.
- Rholes, W. S., & Simpson, J. A. (2004). Attachment Theory: Basic Concepts and Contemporary Questions. In W. S. Rholes & J. A. Simpson (Eds.), *Adult attachment: Theory, research, and clinical implications* (pp. 3–14). Guilford Publications.
- Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships. *American Journal of Family Therapy*, 31(3), 143-157.
- Sibley, C. G., Fischer, R., & Liu, J. H. (2005). Reliability and validity of the revised experiences in close relationships (ECR-R) self-report measure of adult romantic attachment. *Personality and social psychology bulletin*, 31(11), 1524-1536.
- Weiss, R. S. (1994). Is the Attachment System of Adults a Development of Bowlby's Attachment System of Childhood? *Psychological Inquiry*, 5(1), 65–67.

Wegner, R., Roy, A. R., Gorman, K. R., & Ferguson, K. (2018). Attachment, relationship communication style and the use of jealousy induction techniques in romantic relationships. *Personality and Individual Differences*, 129, 6-11.

Zacchilli, T. L., Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (2009). The romantic partner conflict scale: A new scale to measure relationship conflict. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(8), 1073–1096.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Dvoudimenzionální model citové vazby (Bartholomew & Horowitz, 1991) ...	17
Obrázek 2: Styly řešení konfliktů (Rahim, 1983).....	20
Obrázek 3: Graf rozdílu mezi muži a ženami ve škále vyhýbavosti	42
Obrázek 4: Graf rozdílu mezi muži a ženami ve škále úzkostnosti	42

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vzhled tabulky určené pro přepis kódování	34
Tabulka 2: Korelace škály úzkostnosti a škály vyhýbavosti s komunikačními strategiemi	38
Tabulka 3: Škála úzkostnosti u žen	39
Tabulka 4: Škála vyhýbavosti u žen.....	39
Tabulka 5: Škála úzkostnosti u mužů	40

Seznam příloh

1. Sociodemografický dotazník
2. Experiences and Close Relationships – Revised (ECR-R-16)
3. Kódovací systém (Code List)
4. Počáteční a finální kódy
5. Kódování – příklad
6. Výsledné komunikační strategie